V.

Om

Sneaasen,

af

Svend Busk Brun,

Stedets Sognepræst, Medlem af det Kongelige Norske Videnskabers Selskab i Trondhjem, samt af det Kongelige Selskab for Norges Vel.

Nix jacet, et jactam nec sol pluviæve resolvunt,
Indurat boreas, perpetuamqve facit —

Ovidius.

Capitlernes Indhold.

1 Capitel.

§. 1. Om Stedets Navn.
2. — — Beliggenhed.
3. — — Situation.
4. — — Størrelse.
5. — — Grændser.
6. — — Fjelde.
7. — — Elve og Bække.
8. — — Søer og Vande.
9. — — Veje.

2 Capitel.

§. 10. Om Stedets Klima.
11. — — Folkemængde.
12. Om Forholdet mellem Fødde og Døde.
13. Om de almindeligste Sygdomme og deres Aarsager.
14. Om Lægemidler mod Sygdommene.

3 Capitel.

§. 15. Om Gaardmænds og Huusmænds Antal, samt om Gaardenes Matriculnummere og Skyld.
16. Om Jordarterne.
17. Jordens Behandling.
18. Sædarter, Sædskiftning, Udsæd og Indhøstning.
19. Hjem-Engene.
20. Sætervolde og Fjeldsletter.
21. Sæterne.

4 Capitel.

§. 22. Om Stedets tamme Dyr.
23. Qvægets Rygt og Underholdning.
24. Om Stedets vilde Dyr.
25. — — vilde Fugle.
26. — — Fiske.

5 Capitel.

§. 27. Om Stedets Skove.
28. — — Sauge.

6 Capitel.

§. 29. Om Stedets Handel.
30. — — Bøjgdepriser.

7 Capitel.

§. 31. Om Indbyggernes Sæder og Levemaade.
32. Om deres Husebygninger.
33. — — Husflid.
34. — — Konstflid.
35. Om Bøigdens Haandværkere.
36. — — Tjenestefolk.
37. Om en Gaardmands Udgifter.

8 Capitel.

§. 38. Om Stedets Militaire.

9 Capitel.

§. 39. Om Stedets Fattigvæsen.

10 Capitel.

§. 40. Om Stedets Skolevæsen.

11 Capitel.

Om Stedets Kirkesager.

§. 41. Om Stedets Kirke Wennie
42. Om Kirkens Ornamenter.
43. Om andre Prydelser og Inscriptioner i Kirken.
§. 44. Om Kirkens Indkomst og Vedligeholdelse.
45. Sneaasens Præster fra Reformationen til nærværende Tid.

12 Capitel.

Om Stedets Oldsager.

§. 46. Om endeel Kjempehøje paa Sneaasen.
47. Om en Baurasten i Gaarden Gjørstads Mark.
48. Om Thorfind Svartis eller Snaris Bopæl paa Sneaasen.
49. Om Kirken Midgaard eller Meegaard, og Sanct Olufs Kilde i Imsdalen.
50. Afskrift af trende gamle Documenter.
51. Om Syndre og Nordre Lie.

13 Capitel.

§. 52. Exempler paa endeel, paa Sneaasen brugelige, Ord og Talemaader, nedskrevne i alphabetisk Orden.

1 Kapitel.

§. 1.

Om Stedets Navn.

Man troer i Almindelighed, at Sneaasen har sit Navn af de mange, med Snee bedækkede Aase, der strække sig op under Fjeldsiderne paa flere Kanter af Bygden; imidlertid er jeg, ved at læse Snorro Storlesons norske Kongers Historie, falden paa en anden Formodning om Oprindelsen til Stedets Navn, hvilken jeg nedenfor, naar jeg kommer til at tale om Stedets Oldsager, skal nærmere understøtte med Grunde. Her anmærker jeg blot: at, efter Snorro Pag. 456 Kap. 41 Tome 3 i Pragtudgaven, boede i gamle Dage Thorfind Svarti eller Snari paa Snaus eller Sneis *). I en Dalstrækning, Imsdalen kaldet, ligger endnu en øde Gaard eller Sæter, der heder Snaasen. Dette Sted har formodentlig været Thorfinds Boepæl, og da flere af denne Birkebeners Tilhængere og Efterkommere udbredede sig til den, nordenfor Imsdalen beliggende Dalstrækning, som nu udgjør Hovedsognet, kaldte de denne, deres nye Boepæl: Snaus eller Sneis, hvoraf med Tidens Længde: Snasen, Snøaasen, og tilsidst Snaasen og Sneaasen dannedes. Bønderne her kalde Stedet for det meste Snasen; nogle sige ogsaa Snaasen. Navnet Sneaasen er ikke norsk, og Bønderne saa ubekjendt, at om man spurgte en Snaasning: hvor Sneaasen ligger? Vilde han studse ved, og tie til et saa forunderligt Spørgsmaal. Dette Sted er da, som formodentlig flere, omdøbt i Matriculen.

Rimeligt er det, at den, i Imsdalen beliggende, Sæter, hvor Sneen falder i større Mængde, end paa de tilgrændsende Steder, just af den Aarsag haver faaet det anførte Navn.

*) Læsemaaderne ere nemlig forskjellige paa dette Sted hos Snorro.

§. 2.

Om Stedets Beliggenhed.

Efter Pontoppidans Kart ligger Sneaasen under 64° 14′ nordlig Bredde. Kjøbenhavns Meridian gaaer, efter samme Kart, næsten lige gjennem Bøygden; Stedet har da fast ingen Længde.

I det verdslige hører Stedet til Nordre Trondhjems Amt og Indersens Fogderie; i det geistlige til Øst Indherreds Provstie. Dets Afstand fra Trondhjem i nordost udgjør omtrent $16\frac{3}{4}$ Miil.

§. 3.

Om Stedets Situation.

Vel er Sneaasen en Fjeldbøygd, men kan desuagtet regnes blandt Norges behagelige Dalstrækninger. Større og mindre Elve, som danne adskillige Fosser eller Vandfald, gjennemstrømme Bøygden. Agre og Enge, Høje og Dale, Bjerge og Sletter, øde Marker og Skove afvexle med hinanden. Omtrent midt i Bøygden ligger Kirken, omgivet af Præstens og Landmandens simple Boliger. Enhver, der besøger dette Sted i Sommerens Dage, maae da tilstaae, at det ikke svarer til Navnet; hvorfore jeg ovenfor har handlet lidt vidtløftigere om Oprindelsen til Stedets Navn.

§. 4.

Om Stedets Størrelse.

Den egentlig beboede Bøygd udgjør neppe mere, end 3 Mile i Længden og 1 Miil i Bredden. Tager man derimod de omkringliggende, til Bøygden henhørende, Myrer, Fjældsletter, og Sætre med i Regningen, da strækker Sneaasen sig i Længden 6 à 7 Mile, og i Bredden omtrent $5\frac{1}{2}$ Miil.

§. 5.

Om Stedets Grændser.

Paa Vestkanten grændser Sneaasen til Stods Præstegjeld; mod Norden til Overhalden; mod Østen til Liefjeldene; mod Sydost til Rigsgrændsen; og mod Sydvest til Værdalens og Sparboens Præstegjelde.

Højsæde-Roset, hvor Sneaasen tager sin Begyndelse, er tillige Skillemærket mellem Indersens og Stør og Værdalens Fogderie. Dette Højsæde-Ros er i Ordenen blandt Rigsmærkerne det 228, og blandt Roserne det 175, hvil-

ket ved Kaldets Archiv liggende, Extract af Grændse- og Røsebeskrivelsen, imellem Kongerigerne Norge og Sverrig, for Sneaasen, viser. Extracten er underskrevet af Thodal og Friedenrich den 22 Sept. 1760.

§. 6.

Om Stedets Fjelde.

Gjedfjeldet strækker sig fra Hammer, den første Gaard paa nordre Side af Sneaasens Vand, naar man rejser fra Stod, i Øst til Hinderaasen, den sidste Gaard paa Sneaasen, naar man rejser til Overhalden:

Granefjeldet fra Kinderaasmarken til Kolaasen:

Andorfjeldet — et saare høit Fjeld; dets Høide over Havets Overflade maae være betydelig — hvorimellem og Granefjeldet er for det meste Skovmark, ligger i Sydost for Granefjeldet:

Jepsøehatten synden for Andorfjeldet,

Holdesfjeld synden for Jepsøehatten,

Gondalfjeldene, sydvest for Holdesfjeld; Dalstrækningen, Gondalen kaldet, ligger 5 Mile fra Sneaasens Kirke. I denne Dal ligge kun 2 Gaarde, hvor intet Korn voxer. Fædrift, Fiskerie og Vildt ere derimod Beboernes fornemste Næringsvej.

Imsdalfieldene nordvest for Gondalfjeldene. Om den, af disse omgivne, Dal, Imsdalen kaldet, skal mere nedenfor blive anført; den er i flere Henseender mærkelig.

Siækerfjeldene sydvest for Imsdalfjeldene; de grændse til Værdalen, Sparboen og Gulstadværket;

Rad eller Raanfjeldet, norden for Siækerfjeldene;

Rødbeenfjeldet, vesten for Raanfjeldet, og sønden for Sneaasens Vand, grændser til Stods Præstegjeld.

Disse Fjelde, hvis Retning er for det meste fra Vesten til Osten, har jeg anseet for de mærkeligste, hvilket ogsaa gjelder om de nedenanførte Elve, Bække og Vande.

At disse Fjelde og Bjerge indeholde adskillige Slags Mineralier, synes rimeligt; da imidlertid deres Bestanddele endnu ikke ere undersøgte, har jeg derom intet anført.

At her findes Marmor og Bjergcrystal paa flere Steder paa Sneaasen, derom ville man behagentligen eftersee Budstikkens 4 Deel No. 52, 53 og 54.

I det, til det Kongelige Selskab for Norges Vel indsendte Brev, har jeg, da det af enkelte Prøver er vanskeligt, at dømme om et heelt Bjergs Beskaffenhed, ytret det Ønske: at Sneaasen maatte bereises af en kyndig Mineralog, hvilket sikkerligen ved Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab, og det Kongelige Selskab for Norges Vel, deres forenede Bestræbelser vil skee.

Siden jeg afsendte det, i Budstikken indrykkede Brev, er jeg kommet efter, at en vis Torkelin, efter Rygtet, Bygmester i Kjøbenhavn, skal have sendt til Sneaasen Een, ved Navn Hahn, som begyndte at hugge Marmorplader i en lille, strax norden for Kirken beliggende Dal. Man seer endnu Spor af Hugningen. Rygtet føjer til, at bemeldte Torkelin skal have søgt om kongelig Tilladelse til, at anlægge et Marmorbrud paa Sneaasen; men hele Tingen standsede ved Torkelins Død. Den lille Marmorplade, der findes paa Magister Munses Begravelses-Sted, synes at være meget fiin, og er desuden smuk hvid.

Man har ogsaa nyligen fortalt mig, at ved et Fjeldslet, tilhørende Gaarden Mona, skal være et, som man her kalder det, Talksteen-Bjerg, hvoraf i gamle Dage Kjedler skulle være blevne udhugne. Bjerget ligger omtrent ¾ Miil i Sydost fra Præstegaarden.

Paa Gondalsfjeldene findes Hvedsesteen — lapis cotarius — Heinsteen; der er 2 Sorter af den, hvoraf den ene skal være meget fiin. Ikke blot Bygden selv forsynes derfra med denne Artikel, men ogsaa Naboebygderne.

Paa nordre Side af Andorfjeldet skal findes Mollesteen — lapis arenarius — og fortælles der, at man for endeel Aar siden begyndte at hugge Qværnstene der. Imidlertid ere Meningerne deelte om disse Qværnstenes Godhed. Endeel troe: at Steenhuggerne — der vare hentede fra Selboe — ikke udsøgte de bedste Stene. Ved et gjentaget Forsøg kunde man da komme efter Sandheden.

§. 7.

Om Stedets Elve og Bække.

Hegges Bæk er Mærkefjel mellem Stod og Sneaasen, paa nordre Side af Sneaasens Vand.

Hammer Elv har sit Udspring fra Holums Fjeldet, og falder ved Hammer Gaard ned i Sneaasens Vand.

Holums Bæk kommer fra Lyskjønden, som ligger i Holumsfjeldet, og falder ved Holum i Sneaase-Vandet.

Renseth Elv kommer fra Renseen, og løber ved Renseth ned i Sneaase-Vandet.

Brovold Elv kommer fra Troldsvandet, som ligger i Brovoldfjeldet, og løber ved Brovolden ned i Sneaase-Vandet. I denne Elv nedløbe nogle andre smaae Elve, hvoriblandt Rolkjønbækka, hvori Vester Kinderaas Saug staaer *);

Sør-Elven ved Kinderaasen, har sit Udspring fra Haaekjouden i Granefjeldet;

Korsvold Elv kommer fra Kolaas-Fjeldet;

Korsvold Bæk, hvori Korsvold Saug staaer, kommer fra Oxsøen, som ligger i Stover Kjølen; alle disse Elve løbe ved Saugbakken ned i Sneaase-Vandet.

Bin Elven kommer fra Bjørnsøen, som ligger i Vestre Dravlands Hjemmark, og løber ved Leeraaemoen ned i Vandet.

Dravlands Bæk — hvori Øster Dravland-Saug staaer — kommer fra Dravsøen, som ligger ved Øster Dravland, og falder i Bin-Elven ved Vester Dravland.

Leer-Elven kommer fra Agles Hjemmark, falder sammen med Bin-Elven, og løber ved Leraaemoen i Sneaase-Vandet.

Lenzum Elv har sit Udspring fra Snorrumfjeldet;

Schierv Elv fra Schejersøen, som ligger paa den nordre og vestre Side af Andorfjeldet, løber sammen med Lenzum Elv, og falder i Hovedelven Andra.

Andra Elv har sit Udspring fra Seisøen og Andorsøen. Denne store Elv løber nedad den største Deel af Bygden, og falder ved Saxdnes Tangen ned i Sneaasens Vand.

I denne betydelige Elv, som danner flere Fosser f. Ex. Gravbroths Fossen — Vaags Fossen — Gran Fossen, løbe adskillige smaae Elve, som:

Mela, der kommer fra Mol Vandet og Irgiers Kjønden, sydost for Mollan Gaard, løber ved Gaasmoen i Andra. I denne lille Elv staaer Schavland Saug.

Egga Elv kommer fra Elsbaas Kjønden, og løber ved Husan i Hovedelven.

Løva Elv — hvori Hemveds Saug staaer — kommer fra Hemvedsfjeldet, og falder ved Gaarden Svarva ned i Hovedelven Andra.

*) De hidtil anførte Gaarde, hvis Navn Elvene for det meste bære, ligge paa nordre Side af det store Sneaasens Vand, og udgjør den Deel af Bygden, som kaldes: Vats eller Vandsiden.

Ømsa eller Ymsa Elv er og en Hovedelv; den har sit Udspring fra Jsmænning Vandet, løber ned igjennem Jmsdalen, og falder ved Gaarden Gjørstad ned i det store Sneaasens Vand. Med denne store Elv forene sig adskillige smaae Elve, som:

Kruila, der har sit Udløb fra Findkjærling-Fjeldet;

Langskara, Stæga og Ros Elven, der komme fra Jmsdal Fjeldene.

Snaase-Elv kommer fra den Østre og Syndre Ende af Rad eller Raanfjeldet; alle disse smaae Elve forene sig med Hovedelven i Jmsdalen.

Gryda Elv kommer fra den nordre Side af Radfjeldet, og falder ved Gaarden Brede i Hovedelven.

Svart Elven kommer fra Kjønnen Broga, og falder, som de øvrige her anførte Elve, ned i Sneaasens Vand paa søndre Side, der grændser til Stods Præstegjeld.

Anmærkning: De Gaarde, som ligge Østen for Kirken og Hovedelven Andra, udgjøre Østbygden, de, som ligge sønden for, Sørbygden, og de, som ligge Vesten for, Vestbygden.

Ved adskillige Gaarde ere smaae Møllebruge, af hvilke de fleste om Vinteren tilfryse. Man er derfore ofte i Forlegenhed her, at faae sit Korn malet. I den store Elv Andra er der et par Steder god Leilighed til at opbygge Qværner, der, naar ikke usædvanlig Kulde indtraf, kunde bruges hele Aaret igjennem. Endeel Sognemænd besluttede i Aaret 1807, at begynde dette Arbeide, hvori jeg vilde deeltage; men Krigen hindrede Udførelsen af samme.

§. 8.

Om Stedets Søer og Vande.

	Længde.	Bredde.
Bangsøerne *) norden for Hammer Gaard	2 Miil	½ Miil
Qværnsøen norden for Gjedfjeldet	½ —	¼ —
Flaaekjønden i Granefjeldet	¼ —	¼ —
Ørsøen i Stoverkjølen	¼ —	⅛ —
Bjørnsøen i Dravlandmarken	¼ —	⅛ —
Dravsøen ved Øster-Dravland	¼ —	⅛ —
Langvandet ved en Gaard af samme Navn	½ —	⅛ —

*) Der ere 3 Søer af dette Navn; noget af den, der ligger meest vestlig, hører Stod til. Her ere de anførte under eet.

	Længde.	Bredde.
Syssøen, nordost for Lenzum	$\frac{1}{4}$ Miil	$\frac{1}{8}$ Miil
Sjørsøen, nordvest for Andorfjeldet	$\frac{1}{4}$ —	$\frac{1}{8}$ —
Andorsøen, sydost for samme Fjeld	$\frac{1}{2}$ —	$\frac{1}{4}$ —
Sejssøen, syndenfor Andorsøen	$\frac{1}{2}$ —	$\frac{1}{4}$ —
Reensøen, sydost for Hemved	$\frac{1}{2}$ —	$\frac{1}{4}$ —
Store og lille Ismænning-Søer, østen for Reensøen	$\frac{1}{2}$ —	$\frac{1}{8}$ —
Grønningesøe, synden for Ismænningene	1 —	$\frac{1}{4}$ —
Jevsøen, østen for Ismænningene *)	$\frac{3}{4}$ —	$\frac{1}{2}$ —
Holdensøe, sydvest for Jevsøen	$\frac{3}{4}$ —	$\frac{1}{4}$ —
Grønlie eller Gondalsvandet, vesten for Holden	$\frac{1}{8}$ —	$\frac{1}{16}$ —
Roxsøen, vesten for Imsdalen	$\frac{1}{2}$ —	$\frac{1}{6}$ —
Drevsøen, synden for Roxsøen	$\frac{1}{2}$ —	$\frac{1}{2}$ —
Storsjækersøen, synden for Drevsøen	$\frac{1}{2}$ —	$\frac{1}{4}$ —
Storgaaskjønden i Rødbeenfjeldet, norden for Storsjækeren, og nordvest for Roksøen	$\frac{1}{2}$ —	$\frac{1}{2}$ —
Ødingen, norden for Storgaaskjønden	$\frac{1}{2}$ —	$\frac{1}{4}$ —
Rævkjønden, synden for Volden	$\frac{1}{32}$ —	$\frac{1}{32}$ —
Sneaasens Vand	$3\frac{1}{2}$ —	$\frac{1}{2}$ —

Dette betydelige Vand stikker sig omtrent i Sydvest fra Sneaasen til Stod, og har, paa nordre og syndre Side, Gaarde, begge Præstegjelde tilhørende. Vandets sverste eller østlige Ende kaldes Semsbugten; hvor Vandet er meget lavt; men et lidet Stykke vestligen har det en betydelig Dybde.

Paa den vestlige Ende forenes det ved en liden Elv med Fossum-Vandet i Stod. Ned ad Sneaasens Vand flaades om Sommeren en Mængde Bord, og er Sems Landet Hovedoplagsstedet for Bordene. Østen- og Vesten-Vinden gjør ofte dette Vand brusende, liig det vilde Hav. I stille Veir derimod er det behageligt at reise op og ned efter samme. Man seer da Gaarde paa begge Sider af Vandet, og flere større og mindre Øer, med hvilke det er ligesom besaaet. Ellers er man Høst og Vaar ligesom bloqveret paa Sneaasen, da Storm, Mørke og Is ofte hindre de Reisende. Saare sjelden lægger dette Vand sig tilgavns

*) Over Jevsøen og Holden-Søe gaaer Rigsgrændsen; den syndre Deel af disse Søer hører da Sverrig til.

forend sidst i Januari Maaned, eller ved Kyndelmisse Tider. Naar man da med Slæderne giver sig ud paa Vandet, møder man ofte en slem gjennemtrængende Vind eller Snaa *).

I Sneaasens Vand skal, efter en gammel Tradition, en meget stor Søorm opholde sig. En gammel Mand skal endog for nogle Aar siden have seet den; saavidt han kunde skjønne var den omtrent ¾ Miil lang, hvoraf følger, at Ormen for det meste ligger i Øst og Vest. Visse Gange i hvert Aarhundrede lægger den sig i stille Veir paa Vandets Overflade, for at sole sig, og just ved denne Leilighed var det, at Gubben fik Øje paa den i Solrindingen. Engang skal den bryde sig igjennem den saa kaldte Sundfoss, og ved Gjennemfarten udhule Sund-Elven saaledes, at hele Sneaasens Vand løber ud. Mange Møller, Saugbruge o. s. v. komme da til at tage stor Skade i Stod, naar Ormen og Vandet løber ud i Stenkjær Fjord. Man faaer da trøste sig med, at lignende Fortællinger haves om næsten ethvert stort Vand, samt at Ormen vel endnu eengang vil bade sig i Solstraalerne, inden den reiser til Stenkjær.

Jeg har anslaaet dette Vands Bredde til ½ Miil, som omtrent er dets største Bredde; paa mange Steder er det langt smallere; dette gjelder ogsaa om de øvrige anførte Søer og Vande. Da der næsten i ethvert af dem ere mange Bugter, har jeg troet, at det var rigtigst, at angive deres ungefærlige største Bredde.

I de fleste af disse Søer og Vande fanges Ørreter og Rør i temmelig Mængde. I Flaakjønden derimod skal ingen Fisk findes. Det samme skal ogsaa tilforn have været Tilfældet med Dravsøen, Bjørnsøen og Oxsøen; men der skulle Fiske være blevne slupne levende. Er det saa, da trives Colonisterne ret vel.

Rygtet har fortalt mig, at Magister Niels Munk skal have sat levende Karusser i den saa kaldte Rævkjønde, men nu siger man, ere de ikke mere til.

"I Snaasen skal, hedder det hos Ramus i hans Norriges Beskrivelse Pag. 217, være et lidet Vand, som Perler findes udi; maaskee skal dette forstaaes om Dravlands Bæk; Skjæl findes der i denne Bæk, som ogsaa i flere Elve her; imidlertid har jeg ikke kommet efter, at man har fundet Perler i dem.

*) Mig er det ofte, naar jeg om Vinteren har reist Vandet, faldet ind hvad Ovidius siger: sæpe sonant moti glacie pendente capilli et nitet inducto candida barba gelu.

§. 9.

Om Vejene.

Om Sommeren betjener man sig her for det meste af Kløvheste; man kan da letteligen slutte sig til Vejenes Beskaffenhed. Kariol eller Vogn kan man neppe bruge endog paa den saa kaldte Alfare Vei. Veien paa den nordre Side af Sneaasens Vand er blot at ansee, som en Stie fra Gaard til Gaard, og paa den syndre Side af Vandet er slet ingen Vei. Fra Omlien øst i Bøygden og til Gjørstad vest i Bøygden — en Strækning af 2 Mile — kunde, naar man vilde arbeide derpaa, en ypperlig Vei komme i Stand. Det forbedrede Veistykke over de saa kaldte Horgums Myrer, Veien fra Sneaasen til Overhalden, samt Veianlægget fra Præstegaarden til Landingsstedet Bodstad vise, hvad her kan udrettes, og da Almuen efterhaanden lærer at indsee Nytten af det paa Veienes Forbedring anvendte Arbeide, er det at formode, at Veiene med Tiden bringes i Stand. Imidlertid vil der, for at faae taalelig Vei paa den nordre Side af Sneaasens Vand, meget Arbeide og stor Bekostning til; steile Klipper hænge paa mange Steder ud over Vandet, og nedstyrte ikke sjelden i samme.

2 Capitel.

§. 10.

Om Stedets Klima.

Skjøndt det er sandt, at Vindstrøgene gjennem Dalen, i hvis Midte Elven Andra løber, have en besynderlig gjennemtrængende Kraft, tør jeg dog ikke sige, at Kulden i sig selv er strængere, end paa mange andre Steder i Nordre Trondhjems Amt. Vindstrøgene, der især ere skarpe fra Sydøst og Nordvest Kanten, bidrage, tilligemed den sig ofte her indfindende, mellem Fjeldene herligt dundrende Torden, til at gjøre dette Sted til et af de sundeste i Verden. Den rene og lette Luft virker baade paa Sjel og Legeme. Indbyggerne ere derfore i Almindelighed sunde og raske; at Levealderen ogsaa retter sig derefter skal paa sit Sted blive anmærket.

Man ploier og saaer i Mai og høster i September Maaned her, som paa flere Steder i Amtet, naar Gud ellers giver Aaret. Skulde tidlig Nattefrost gjøre Skade paa Sæden her, kan man være vis paa, at den ogsaa anretter Ode-

lægge paa andre Steder. Om Sommeren har man ofte her en meget stræng Varme, og, da Præstegaarden ligger omtrent midt i Bygden, har jeg tidt iagttaget, at Regnbyger have udtømt deres Fylde baade paa nordre og syndre Side af Dalen langs med Aasene og Fjeldene; de Gaarde, som ligge under Aasene paa begge Sider, faae derfore ofte i stræng Tørke, Agre og Enge qvægende Regn, medens vi, der boe i Midten, forgjeves ønske vore Marker samme Læskelse. Men saa faae ogsaa disse Aase-Naboer mere Snee om Vinteren; vi maa da være fornøiede paa alle Kanter.

§. 11.

Om Folkemængden.

Ved en Folketælling, der i Provst Sylovs Tid skal være foretagen, belsb Folkemængden paa Sneaasen sig til noget over 1200 Mennesker. Af Mangel paa skriftlige Documenter kan jeg ikke nøiagtigen opgive dette Folketal; kun maa jeg tilføie: at denne Folketælling maa være skeet mellem Aarene 1767 og 1779. Aar 1801 var Indbyggernes Antal steget til 1439, og nu kan man med Sikkerhed antage, at Folkemængden udgjør 1636 Mennesker.

§. 12.

Om Forholdet mellem Fødde og Døde.

Siden Folkemængden tiltager, og det temmelig stærk, vil jeg her tilføie en Tabel over Fødde og Døde i det Decennium fra Aar 1800 til Aar 1810; Forholdet mellem begge indsees da letteligen:

Tabel.

	Fødde			Døde			Dødfødde	
Aar	Mandkjøn	Qvindekjøn	Summa	Mandkjøn	Qvindekjøn	Summa	D.	P.
1800	23	19	43	10	17	27	1	1
1801	22	21	43	7	11	18	1	=
1802	19	24	43	13	9	22	=	=
1803	16	21	37	17	11	28	=	=
1804	21	12	33	13	22	35	=	=
1805	28	17	45	8	5	13	=	=
1806	23	19	42	8	8	16	1	=
1807	17	25	42	9	8	17	2	1
1808	16	18	34	13	11	24	=	1
1809	22	16	38	5	9	14	1	2
I alt	207	192	399	103	111	214	6	5

Af denne Tabel sees da, at Folkemængden er i dette Decennium forøget med 185 Mennesker; thi de Dødfødtes Antal, der udgjør 11, er ikke anført blandt de Døde. Af disse 399 Fødte var kun 7 ægte.

Blandt de Døde opnaaede 36 en Alder af 70 Aar og derover. 42 opnaaede en Alder af 80 Aar og derover. 4 bleve 90 Aar og derover. 1 blev 99 og 1 blev 101 Aar gammel. Blandt disse 84 Døde vare 42 af Mandkjønnet, og 42 af Qvindekjønnet. Den der døde 101 Aar gammel, var ogsaa af Mandkjønnet. Der gives da Steder, hvor ikke blot gamle Kjerlinger ere seie.

§. 13.

Om de almindeligste Sygdomme og deres Aarsager.

De Sygdomme, der ere meest gjengse her i Bygden, ere:

Gigt, som af Bønderne kaldes Braana og Rendsel; Kolik, i Bøndernes Sprog: ondt over sig; Hiensvaghed, Ros og Brok.

Hovedaarsagen til Gigten Kolikken og Hiensvagheden maa man vel især søge i en alt for hastig Overgang fra Kulde til Varme, og omvendt. Paa de ofte meget lange Fjeldreiser, som man her er nødt til at foretage sig, møder ikke sielden de Reisende stræng Kulde, gjennemtrængende Vinde, Storm, Sneefog og Uveir. Naar der da strax efter Hjemkomsten tyes hen enten til den af Heden glødende Kakkelovn, eller ogsaa til det, med tør Birk og Granved vel forsynede lig et ildsprudende Bjerg bragende, Ildsted, er det intet Under, at Legemet lider derved.

Rosen foraarsages uden Tvivl fornemmelig af Arbeidet paa Myrflotterne, hvor de arbeidende vanke flere Dage, stundom flere Uger i Rad, omkring i det kolde Myrvand. Maaskee kan man ogsaa give den overdrevne Brug af Brændevin Skylden for denne og flere Sygdomme, hvoraf mange her plages.

Brok paadrage mange sig ved for stærk Løften og Dragen ved Saugtømmer-Arbeide, hvorved Arme og Been ofte forhugges, forrækkes og sønderknuses.

Smaakopperne rase nu ikke mere her, da Vaccinationen er indført, og en auctoriseret Vaccinateur beskikket.

§. 14.

Om Lægemidler mod Sygdommene.

Disse ere enten universalia som: Aareladen, Brændevin med og uden Peber og Krudt, Bævergeld, Dyvelsdræk, Vineddike, Terpentin, Linolie, Sal-

ver af Tjære *) og Tran, samt Plastere af Grankon; eller ogsaa singularia: at der af visse Folk læses over de syge eller beskadigede Dele. Mange lide da utroelige Smerter, da ingen Læge gives, at hente Raad hos. Man leer gjerne over de saa kaldte Bondecurer, men man havde maaskee hellere Aarsag til at græde over Bøndernes hjelpeløse Tilstand i Sygdoms og Beskadigelses Tilfælde.

Her gives heller ingen examineret Jordemoder. Vel gaae Fødslerne for det meste let og heldigen for sig, men man savner dog ikke Exempler paa Fødende, der ere blevne skrækkeligen behandlede, og hvis Qvaler først endte sig med Døden. Saaledes kan jeg — skjøndt det er flere Aar siden — ikke uden Bedrøvelse tænke paa, at en ung og rask Kone fødde et levende Pigebarn, og blev derefter behandlet, som om alt var forbi; imidlertid led Konen store Smerter, fødde efter 12 Timers Forløb et dødt Drengebarn, hvorpaa hun, efter ½ Times Kamp, døde. Sørgelige Scener!

3 Capitel.

§. 15.

Om Gaardmænds og Huusmænds Antal, samt om Gaardenes Matriculnummere og Skyld.

I hele Sognet er 139 Gaardmænd og 75 Huusmænd.

Gaardenes Matriculnummere gaae fra Nummer 128 til Nummer 266; altsaa gives her 139 matriculerede Gaarde. Af disse ere igjen 6 øde; der bliver da 133 Gaarde tilbage, hvis Skyld udgjør i alt omtrent 79 Spand og 1 Marklaug.

De øde Gaarde ere: Syndre og Nordre Korsvold, Langvandet, Unsau — matriculdøbt Ovensund, Hylden og Gavelen. Disse bruges nu til Sætere og Engesletter, da deres Beliggenhed gjør, at Korn ikke med Held kan saaes paa dem. Disse øde Gaardes Skyld udgjør 1 Spand og 20 Marklaug.

§. 16.

Om Jordarterne.

Disse ere fornemmelig: Muld- Sand- og Leer-Jord, og Blandinger af samme. Dog gives her ogsaa ret stærke Leerjorder; under disse findes

*) Til Bygdens Fornødenhed brænder man Tjære af Fyrrerødder.

gjerne Lag af Sand, ligesom under Muld- og Sand-Jorderne Lag af Leer.

Mergel veed man endnu ikke, at finde her.

§. 17.

Om Jordens Behandling.

Man høstpløier gjerne den Jord, der skal gjødsles, og gamle Agre — Ekkre — som have ligget en Tid; disse sidste ere tunge at bryde op med Ploven; Arbeidet fordrer da Tid, og foretages om Høsten.

I Almindelighed pløier man meget grundt, hvilket er stor Skade. Ogsaa bruger man Agrene for længe, hvorved Jorden udmattes.

Myrjord til Gjødselens Forøgelse betjener man sig heller ikke af, endskjøndt der næsten ved hver Gaard findes større eller mindre Myrstrækninger.

Gjødselen udkjøres paa Slæder, saasnart der, ved Vinterens Begyndelse, falder lidt Snee; den om Vinteren samlede Gjødsel udkjøres ved Foraarets Komme, naar Sneen er for det meste bortsmeltet af Agrene. Flittige Gaardmænd pleie om Foraaret at mulde deres Jorder, hvilket er saare nyttigt, da Sneen, som ofte falder i Mængde, ved dette Middel hastigen hensvinder. Nogle pleie ogsaa at blande den, om Vinteren faldne, forskjellige Gjødsel, samt at forøge den ved smaahakket Bar, der strøes under Kreaturene.

Paa et Stykke Ager af 144 Qvadrat-Alens Indhold udkjører man i Almindelighed 50 Læs Gjødsel. Agrene udmaales i Mælinger og Tolvfenninger. Plove, Harver, og flere saadanne Gaardsredskaber ere her alle af det sædvanlige Slags.

§. 18.

Om Sædarter, Sædskiftning, Udsæd og Indhøstning.

De almindeligste Sædarter ere: Byg, Havre, Vinterrug, graae Erter og Kartofler. Kartoffel-Avlingen drives langtfra ikke som den burde, endskjøndt man gjerne har lidt af dem paa hver Gaard. Man klager over, at de ere saa vanskelige at bevare Vinteren over, og dog betjener man sig ikke af Jordkjeldere. Imidlertid begynder man nu, at lægge sig mere efter Kartofler, end før. Linavlingen er i de sidste Aar betydeligen forøget. Hamp seer man nu ogsaa paa adskillige Gaarde. Men Kaalrabi, Roer, Gulerødder, og flere saadanne nyttige Frugter, ere der saare faa, der give sig af med. Haugevæsen er da her en næsten

gandske ubekjendt Ting. Den korte Sommer, og det meget Fjeldarbeide levner ogsaa Landmanden her liden eller ingen Tid dertil.

Ved enhver Gaard er for det meste en Humlehave, der sædvanligen holdes i god Stand. Humle avler man da ikke blot til egen Fornødenhed, men endeel af denne Artikel føres endog ud af Bygden til Salg.

Hvad Sædskiftningen angaaer, da er den i Almindelighed følgende: i den gjødslede Ager saaes det første Aar: Byg, andet Aar: Byg eller Halvbyg, tredie Aar: Havre, og denne sidste undertiden 4 à 5 Aar i Rad.

Undertiden saaer man i gamle opbrudte Ekker et par Aar Havre, hvorpaa Ageren gjødsles, og den nysanførte Sædskiftning følges.

Vinterrug saaes for det meste i Nyeland, og i gamle Ekkre, der ere opbrudte og gjødslede. I sidste Fald saaer man gjerne Byg og Rug tilsammen. Bygget høstes da det ene og Rugen det andet Aar.

Braatehugst bruger man ei her, som er vel. Man saaer uden Tvivl, som vi siden skal see, tidsnok Ende paa Skoven alligevel.

Besynderligt, at endeel aldrig lade deres Agre hvile. Skeer det undertiden, da er det for eet Aar. Imidlertid bære dog saadanne Agre taalelig Frugt, og holdes temmelig rene for Ukrud, hvoraf det almindeligste er: Bugræs, Dild, Eenmælk, Punggræs, Senep, Tissel og Hestehov.

Antager man nu, at der paa et Spands Jord udsaaes 2 Tønder Byg og 9 Tønder Havre — Halvbygget, hvoraf man for det meste saaer noget paa hver Gaard tages da med i Regningen — bliver Udsæden her (efter Gaardenes Skyld §. 15: 79 Spand) af Byg 158 Tønder, og af Havre 711 Tønder. Antager man fremdeles, at Bygget giver 7 Fold, og Havren 4 Fold, da høstes her i taalelige Aar af Byg 1106 Tønder og af Havre 2844, i alt 3950 Tønder.

Af Rug har man ogsaa, foruden Erter og Kartofler, lidt paa hver Gaard, jeg kan da ikke troe, at jeg har gjort Regningen for høi, naar jeg antager, at Sneaasen i taalelige Aar frembringer omtrent 4000 Tønder Korn. Bonden maaler sjelden sit Korn, saa det er vanskeligt at komme efter, hvor mange Fold han høster. Fra Præstegaarden at slutte, er Regningen for lav. Paa denne Grund troer jeg, at den lille Fjeldbygd Sneaasen ikke blot har Korn nok for sine 1636 Indvaanere (§. 11) men endog noget tilovers, og det saa meget mere, som de 75 Huusmandspladse (§. 15) ikke ere tagne med i Regningen. Dog maaskee nogle af disse efterhaanden blive øde, hvilket er meget skadeligt i flere Henseender; thi ikke at tale om Folkeformerelsen, som derved, til liden Baade

for Staten, indskrænkes, bliver det vel et Spørgsmaal, om de slittige Huusmænd altid høste fortjent Løn af deres Arbeide.

Jeg har sagt, at man i taalelige Aar kan antage, at Bøygden ikke blot har Korn til Fornødenhed, men endog noget tilovers, man maatte da spørge: hvor bliver da Kornet af? Er der Bøygdemagazin? Jo mere man høster, desto mere fortæres, eller rettere sagt, ødelægger man paa, fornuftige Mennesker lidet hædrende Maader. Endeel ere endog saa lidet tænksomme, at de sælge ud af Bøygden, hvad de burde gjemme til Hjelp i mislige Aar.

Bøygdemagazin er her ikke, skjøndt Erfaring ofte har lært, at man trænger hviligen til en saa nyttig Indretning.

Indhøstningen er her, som næsten overalt i Norge; Kornet skjæres, bindes i smaae Baand, støhres, og naar det er bleven vel tørt, indkjøres i Laden.

§. 19.

Om Hjem-Engene.

Skjøndt man paa flere Gaarde har begyndt, at aflægge den fordærvelige Sædvane, at bruge Jorden til Sæd, saa længe den kan bære et Straa, saa at man hist og her seer meget skjønne Enge fremblomstre, er man dog endnu langt fra, at behandle disse som man burde. Næsten overalt slippes ved Vaarens Komme, saasnart det begynder at grønnes, Kreaturene ud paa Engene, hvorved ikke allene de fremskydende Spirer ødelægges, men Jorden endog, da den endnu er fugtig, ved Kreaturenes idelige Omvanken nedtrædes, og følgelig gjøres uduelig til nye Spirers Frembringelse. Man gjør sig heller ikke Umage for, ved Grøfter at udtappe Myrer, eller at lede Vandet fra lavtliggende Enge. At man da endnu mindre giver sig af med, at forbedre sin Eng, ved at saae nyttige Græsarter, behøver jeg ikke at anmærke.

Anmærkning. Hvad Urter, Planter og Vexter angaaer, da har jeg af disse ikke faaet Øje paa andre, end de, i enhver Fjeldegn i Norge sædvanlige. En Botanikus vilde da neppe blive synderligen tilfredsstillet her.

§. 20.

Om Sætervolde og Fjeldsletter.

Har man paa de fleste Gaarde lidet Hjemfoder, henter man derimod saa meget mere fra Fjeldet, deels fra de opryddede og velgjødslede Sætervolde, deels

fra Myrslottene mellem Fjeldene. Hvor megen Tid, Umage og Bekostning dette fordrer indsees letteligen, naar jeg tilfoier, at mange Sætre ligge 2 à 3, ja vel 4 à 5 Mile, og Myr- eller Fjeldslottene endnu længere fra Gaardene. Enhver Gaardmand har sin Sæter, og for det meste flere Fjeldslotte. Naar nu 30 à 40 Vinterlæs Foder skal slaaes, sættes i Stak, og hjemkjøres, kan man vel forestille sig, hvor kostbart dette Foder bliver. Ikke at tale om, at Myrfoderet — Norren kalder man det — giver kun liden Fode for Kreaturene, samt at Liv og Sundhed ofte, naar Storm og Uveir pludseligen reise sig paa Fjeldene, udsættes for Fare, naar Foderet fra saa langt bortliggende Steder om Vinteren skal hjemkjøres.

Fornuftig Beregning herover vil vist blive en af de vigtigste Bevæggrunde til, med Flid at opryddе Hjemmarkerne, sætte Grøfter om Myrslottene hjemme, lægge Agrene, medens de endnu kunde frembringe Græs, kort til at forøge Hjemfoderet saa meget som muligt.

§. 21.

Om Sætrene.

Til Sæters reiser man for det meste ved Sanct Hansdags Tider, og bliver der til henimod Michelsdag. Gaardene staae i denne Tid ofte gandske øde, hvoraf Tyve undertiden betiene sig. Slige Sæter-Caravaner bestaae, foruden Folk, Heste og Buskapen, undertiden af Høns, Katte og Svin. Alt iler til Sæters, og Kreature, der ere vante til, at fordrive Sommeren i Sætrene, trives sjelden hjemme paa den Tid.

Ved de fleste Sætre findes gode Græsgange for Kreaturene, saa at en god Deel Smør, Mismar, og Ost frembringes. Disse Sagers Tillavning er og forskjellig fra den paa de fleste Steder i Norge brugelige. En lille Stue, en Madstue — stundom et Stabur — udgjøre tilligemed Fjosen de saa kaldte Sæterhuse. I de fleste Sætre har man til Ildstedet ordentlig Skorstene, dog gives der enkelte, hvor Ilden ligger midt paa Gulvet, og Røgen trækker op gjennem et Hul paa Taget. En farlig Indretning! Ildfunkene flyve saaledes under Bjelkene, der glindse af Sodbeg, og ere belagde med Næver, saa at man maa forundre sig over, at det ikke oftere indtræffer, at saadanne Huse afbrænde. Disse Stuer fyldes desuden, naar Vinden blæser fra en vis Kant, eller Stormvinde rase, letteligen med Røg, og ere da meget skadelige for Sundheden.

En Seng, et Bord og en Bænk udgjøre Meublementet i disse Stuer, der sjelden ere forsynede med Vinduer; de fleste have kun et eller to firkantede Huller — Glugge — paa Væggen, som naar det regner og blæser, eller er koldt, tilstoppes med Høe eller Mose.

Som oftest ere Koner, Børn og Tjenestepiger i Sætrene, og have hver sin Beskjeftigelse. Konerne staae gjerne selv for Smør- og Ost-Tillavningen; Tjenestepigerne og Børnene — naar de ere saa store — vogte Qvæget, i hvilket Arbeide de meget lettes ved velafrettede Hunde, der med stor Flid holde Qvæget samlet, at det ikke skal adsprede sig for vidt omkring, og hjelpe til, at drive det hjem til Sæterhusene. De Gjenstridige blandt Buskaven straffe de deels ved Biesfen, deels ved at bide dem løseligen, saa de maa afsted.

Skjønne Situationer, der fortjente at afcopieres af en mesterlig Pensel, forekomme i mange Sætre. Søer og Vande, Elve og Bække, Skove og Fjelde gjøre, tilligemed den Blidhed og Gjestefrihed, der overalt herster i disse Fjeldhytter, Opholdet der saare behageligt. Endog formørkede Sjele maatte der stemmes til blide og frie Følelser.

Anmærkning. I selve Bygden har man uden Tvivl den skjønneste Udsigt fra Bergsaasen, hvor Varden staaer. Denne store Aas ligger omtrent midt i Bygden, et Stykke østen for Kirken. Man har her Udsigt til Stenkjær Fjord, og saa langt i Vest, som Øjet kan naae.

4 Capitel.

§. 22.

Om Stedets tamme Dyr.

Antager man, at paa hvert Spands Jord underholdes 3 Heste, 10 Køer, 9 Gjeder og Bukke, og 20 Faar, da bliver efter §. 15 Summen af Gaardmændenes Kreature her i Bygden følgende: Heste 237, Køer 790, Gjeder og Bukke 711, Faar 1580, tilsammen 3318. Lægges hertil for hver Huusmand 1 Ko 3 Gjeder, og 4 Faar, da bliver efter §. 15 disse Kreatures Antal af Køer 75, Gjeder 225, Faar 300, og total Summen af Bygdens Kreature: 3918.

Hestene her ere just ikke store, men veldannede, raske og modige, og behandles saare vel. Deres meste Arbeide skeer om Vinteren ved Saugtømmer, Bordkjørsel, og Reiser til Fjelds. Om Sommeren bære de med stor Forsigtig-

hed deres Klover; om Vinteren vise de en særdeles Færdighed i, med Tryger paa Benene, at kaste sig igjennem den ofte meget dybe Snee.

Koerne ere af middelmaadig Størrelse, og for det meste uden Horn. Gjederne og Bukkene temmelig store, men Faarene som oftest smaae og af norsk Race. Nogle faa Bønder have Faar, som ere af en engelsk og norsk blandet Race, som er meget udartet.

I gode Aaringer har man ogsaa næsten paa hver Gaard et Svin eller to, samt nogle Høns. Paa hver Gaard findes ogsaa gjerne en Hund, og en Kat, som begge ere nødvendige; den første passer om Sommeren Kreaturene, og om Vinteren forkynder den Fremmedes Ankomst til Gaardene; den sidste ligger til Feldts mod Muus, der findes i Mængde her.

§. 23.

Om Qvægets Rygt og Underholdning.

Hestene faae for det meste blot Hø; sjelden gives dem Halm.

Foruden Hø og Halm, betjener man sig til Koernes Underholdning ogsaa af Rensmose *), og Skav d. e. hvad man med en Øxe eller Kniv skraber af visse Træsorter, som Older, Rogn og Asp. Man holder for, at Koerne trives bedre, og malker mere, naar de stundom faae Rensmose og Skav. Naar Drav og Drank haves, gives dem ogsaa noget deraf. Koer, der nylig have baaret, faae de saa kaldte Stamper, d. e. Kar, hvori kommes Foder tilligemed varmt Vand, hvilket afkjøles, og derpaa sættes for Koerne. Vil man være ret god mod dem, faae de en Haandfuld Havremeel med i Stampen.

Gjederne og Bukkene faae kun lidet Høe og Skav, og maae for det meste hjelpe sig med Løv, Granbær og noget Halm.

Faarene faae vel lidt mere Foder, men i øvrigt behandles de som Gjederne.

Faarene klippes 4 Gange om Aaret, nemlig første Gang: 3 Uger for Michelsdag; anden Gang: 8te Dage for Juul; tredie Gang: først i Martii Maaned, og fjerde Gang: først i Junii Maaned. Ved alle disse Klipninger faaes ikke mere i det hele end 6 à 7 Mark Uld af hvert Faar. Efter §. 22 beløber det Qvantum Uld, der aarligen erholdes her i Bøigden, til omtrent 12000 Mark; hvilket, naar Ulden var reen og god, gik an endda. Naar Faarene klip-

*) Foruden adskillige andre Mosarter findes Rensmosen i temmelig Mængde her. Islandsk Mos derimod findes sielden.

pes i Junii Maaned, toes de først; imidlertid ansees den Uld, som da falder, for den sletteste. Man savner ellers i Fjøs og Stald den fornødne Reenlighed; naar Kreaturene blot faae nogen Føde, troer man at det er nok.

Bliver et Kreatur sygt, da anvendes omtrent de samme Lægemidler, hvoraf man betjener sig til et sygt Menneske. Vel kan en og anden have Afbildgaards Raad mod de almindeligste Sygdomme hos Huusdyr, men som oftest til liden Nytte, da man savner de, der anpriste Lægemidler, og ikke bekymrer sig om, at forskaffe sig dem. Skal Dyret crepere, skeer det, saa tænker man, alligevel. Man finder sig ved denne Sort Philosophie snart beroliget, naar et Dyr creperer; samme trøstelige Sentents anvendes ogsaa ved Menneskers Død: Tiden var kommen; altsaa er den Ting forbi.

§. 24.

Om Stedets vilde Dyr.

Af disse forekomme her en heel Deel, som: Bjørne, Ulve, Rensdyr, Elsdyr, Ræve, Gauper, Harer, Otere, Bævere, Maarer, Jerver, at jeg ikke skal tale om Roskatte, Ikorner, Vaand, Muus og Frøer eller Frosk *).

Af Bjørne skydes adskillige, men saare sjelden faaer man fat paa en Ulv, skjønt hele Flokke af disse ofte streife gjennem Bøigden, og anrette stor Ødelæggelse blandt Hundene.

Elsdyr seer man kun sjelden og Hjorte endnu sjeldnere.

Rævene ere her af forskjellig Farve. Foruden de røde og hvide, gives her og sorte og blaae Ræve. Ræve og Harer giver man sig sjelden Tid til at skyde; de formeres da aarligen temmelig stærkt.

Af Otere, Maarer, Bævere og Jerver er her heller ikke saa mange. Bæveren opholder sig for det meste i afsides, til Fjelds liggende Elve, men da den ikke heller der nyder Fred, bygger den saare sjelden.

§. 25.

Om Stedets vilde Fugle.

Blandt disse ere følgende de mærkeligste.

Aarfugle, Agerloe, Agerrike, Axkrig (corvus glandarius) Bogfinker, Flaggermuus, Dompaper, Gjæs, Gjøge, Hjerper, Høge, Kjodmeiser (Galgoke), Krager, Kramsfugle, Lom, Natvaker, Ravne, Ringeler, Ryper, Sidensvand-

*) Snoge, som Bønderne kalde Orm, findes ikke her. Rotter ikke heller.

fer (Ellekrager), Sisikker, Skader, Snepper, Spover, Spurve, Stillitser, Stær, Svaler, Titinger, Tiurer, Træpikker (Kaksbjør), Ugler, Ænder, og Ørne.

De, som oftest skydes og fanges i Stokke og Snarer, ere: Gjæs, Ænder, Hjerper, og især: Ryper, Tiurer og Aarfugle. Hele Læs af saadanne Fugle føres stundom herfra, og sælges i Trondhjem.

Lærker opholde sig slet ikke her. Svaner og Maager sees undertiden; de sidste bebude ved deres Ankomst for det meste Uveir.

Anmærkning. Om det vilde lønne Umagen for en Insectsamler, at reise til Sneaasen, tør jeg ikke sige for vist; kun maa jeg sige, at jeg her ikke har seet uden de, næsten overalt i Norge forekommende Insecter.

§. 26.

Om Stedets Fiske.

Fiskearterne ere paa Sneaasen, som i de fleste Fjeldegne, faare faa. Ørreter, Rør, Laxe og Aal ere de eneste, jeg har seet her.

Ørreter og Rør fiskes meest af, deels ved Rod — som i det store Sneaasens Vand — deels ved Garn, Krog og Lyster. Ogsaa pleier man i Fiskens Hangstid om Høsten, at gjøre smaae Dæmninger af Jord, Tørv og Steen i Smaaelve, der løbe ud fra større eller mindre Søer og Vande; Elvene blive derved ligesom udtørrede, og de Fiske, der ere nedenfor Dæmningen, og røbe sig ved deres Pladsken, blive da letteligen fangne

Næsten hver Gaardmand har sit Fiskevand, eller i det mindste Deel i et saadant, saa at Søer, Elve og Vande afgive et, ikke ubetydeligt Bidrag til Husholdningerne her. Jeg har derfore ogsaa, i den 7 og 8 Paragraph, anført de fleste Elves, Bækkes, Søers og Vandes Navne.

Af Laxe og Aal fiskes ikke ret meget; den sidste er heller ikke synderlig stor.

Man bruger ikke her, at røge den fangede Fisk; den saltes blot, og spises speget med Fladbrød til.

Foruden Agerdyrkning, Fædrift, Jagt og Fiskerie, har man ogsaa her megen Fortjeneste af Skovene, vi ville da nærmest tale om disse.

5 Capitel.

§. 27.

Om Stedets Skove.

Skovene her bestaae for det meste af: Gran, Fyrre, Birk, Older, Rogn, Asp, Hæg, Hassel, Ister, Sellie, Vidie, Eener, Troldveed, Beenveed, Hundveed, og Korsveed.

Af Rosentræer og Ribstræer er her ogsaa en Deel; Tived og Alm forekomme sielden, og af Ask, Bøg og Eeg gives slet intet Træe her.

Anmærkning. Nogle her holde Tiveed, hvis Bark er mærkelig formedelst dens overmaade bittre Smag, som et Slags arcanum; sandt er det, at man ved at holde denne Bark et Øieblik i Munden, har ondt ved at blive af med den slemme Smag den efterlader.

Af de paa Riis voxende Bær ere her i Sognet følgende de almindeligste: Multebær, Tyttebær, Jordbær, Bringbær, Blaabær, Blokbær, Traanebær, Tejbær og Skrækling. Naar Multerne ikke tage Skade af Frosten, sanker man endeel af dem, som kaages til Multegrød. Af de øvrige Bærsorter plukkes lidet eller intet.

Ere end Skovene her, hvilket især gielder om Granskovene, betydelige, er det dog at befrygte, at de med Tidens Længde kunne blive reent ødelagde. For det meste omgaaes man dem, som om de aldrig kunde faae Ende. Meget af Skoven gaaer aarligen med til Huus- og Gaardstømmer, til Veed, Kul, Gjerder, Kornstøhre, Kalkbrænden, og især til Sangtømmer, saa at den aarligen meget formindskes. Imidlertid er der næsten ingen, der bekymrer sig derom. At faae Pigerne til at spare paa Veeden er endnu ligesaa umueligt, som at faae Bønderne til, at opreise Gjerder af Steen. At imidlertid Saugene kunne blive Skovenes farligste Fiender her, vil deres Antal bedst vise.

Skoven er Norges skiønneste Pryd, og enhver, der elsker Fædrelandet, maae sørge ved at tænke: at Egennytte, Vindesyge og Tankeløshed maaskee paa mange Steder hemmeligen spotte med denne Norges smukke Dragt, og at ufølsomme Sjele maaskee efterhaanden søge, at fralisse gamle Norge sin skovbekrandste Krone. Dog nu til Saugene.

§. 28.

Om Stedets Sauge.

1. Hammer-Saug; 2. Øvre Brovolds Saug; 3. Nedre Brovolds Saug; 4. Gauslies Saug; 5. Øster Kinderaas og 6. Vester Kinderaas Saug; 7. Øster Dravlands og 8. Vester Dravlands Saug; 9. Lanzem-Saug; 10. Kolaas Saug; 11. Gravbroths Saug; 12. Hemveds Saug; 13. Aasum-Saug; 14. Kleve-Saug; 15. Korsvold Bøjgde Saug; 16. Holums Saug og 17. Schavlands Saug. Saugene have for det meste Navn af de Elve, hvori de staae: imidlertid anmærkes: at i Brovold-Elv staae 3 Sauge, af hvilke kun een bærer Elvens Navn; de 2 øvrige kaldes Gauslie — og Nedre Korsvold eller Saugbak-Saug. Saaledes staaer Vester Kinderaas Saug i Kolkjøn-Bækken, Kolaas Saug i Korsvold Elven, Vester Dravlands Saug i Vinelven, Nordre Gravbroths Saug i Lenzum-Elv, Schavlands Saug i Elven Mela, og Hemveds Saug i Elven Løva. Foruden disse 17 Sauge, stod der tilforn en Saug, kaldet Syndre Gravbroths Saug, i Elven Andra; men denne Saug gik for endeel Aar siden ud ved en Vandflom, og er siden ikke opbygt igjen.

Nu ville vi see hvad disse Sauge, naar de alle Sytten ere i fuld Drift, kunne udrette. Jeg antager da, at paa dem alle kan blot i eet Aar skjæres 66 Stabel, d. e. 6600 Tylter d. e. 79200 Bord!

Vandsaugenes Virkning paa Skovene, kan man endda saa nogenlunde komme efter, men hvo veed, hvad de saa kaldte Haandsauge virke? Vist er det, at deres Antal aarligen tiltager, og at altsaa en Deel Skov ogsaa ved dem sønderlemmes *). At man bruger Haandsaugen, for at forskaffe sig de, til Huusbygninger og Reparationer fornødne Bord, kan vel ingen have noget imod, især naar Vedkommende selv eje Skovene. Et andet Spørgsmaal er det: om ikke ogsaa mangen Stabel Bord, skaaren ved Haandsauge, aarligen udføres af Bøjgden som Kjøbmandsbord? Siden her ere Sauge nok i Bøjgden, som drives ved Vand, og man høiligen trænger til Menneskehænder til andre nyttigere og nødvendigere Arbeider, fortjener denne Sag at bemærkes, og det saa meget hellere, som disse Saugkarle, naar de ikke drive deres Haandsaug, ere for det meste Friherrer, der flanke omkring i Bøjgden, og just ikke bidrage synderligen til Sædeligheds Fremme.

*) Da mange Bjerge her i Bøjgden bestaae af Kalksteen, brænder man Kalk til Bøjgdens Fornødenhed. Kalkbrænderne begynde allerede at klage over Mangel paa Veed.

Man maa da falde i Forundring over, at uagtet her ere 17 Vandsauge i Bøigden, uagtet her ere mange Haandsauge, flaades her dog en Mængde Saugtømmer ud af Bøigden. Da Elven Andra løber tet forbi Præstegaarden, seer jeg ofte med Bedrøvelse, at heele Flaader af Saugtømmer-Stokke, bestemte til Udførsel af Bøigden, passere forbi. Mig forekomme de, som Skovens ranke Døttres Ligkister. Skal denne Skovmyrden vedvare, bliver der snart ikke et levende Træ tilbage.

At imidlertid mange Folk her sysselsættes ved, og have Fortjeneste af Tømmerets Hugning, Kjørsel og Saugning, som ogsaa af at kjøre og flaade Bordene til deres Bestemmelsessteder, følger af sig selv. Her sluttes da mangt et Kjøb i Anledning af Saugtømmer og Bord; altsaa i næste Kapitel et par Ord om Bøigdens Handel.

6 Capitel.

§. 29.

Om Stedets Handel.

Smør, Ost, Talg, Vildt, Humle, fede Stude og Skindvare udgjøre de fornemste Artikler i denne Handel. Undertiden sælges ogsaa nogle Heste, endeel Vadmel og Fjær. Uld og Korn udføres og stundom til liden Baade for Bøigden; den første burde man forarbeide, og det sidste burde kun da udføres, naar et Bøigdemagazin var i tilbørlig Stand, og Bøigden i øvrigt var vel forsynet med Korn. Men herpaa tænke de rette Handlere ikke.

Beklageligt, at Transporten herfra til Trondhjem, formedelst det store Sneaasens Vand, og Vejenes Beskaffenhed paa begge Sider af samme (§. 8 og 9), er forbunden med mange Vanskeligheder. De fleste Gaardmænd sælge da gjerne her deres Vare til visse Personer, der give sig af med, at gjøre Byereiser d. e. Reiser til Trondhjem. At disse, saa kaldte, Handlere, der bestaae af enkelte Gaardmænd, Gaardmændssønner og Tjenestekarle, ofte overbyde hinanden, slakke omkring i Bøigden, for at kjøbe sammen, og derved forhøje Priserne paa de anførte Vareforter, er troligt, ligesom det vel heller ikke kan kaldes i Tvivl, at jo nogle af disse Handlere henfalde til uordentlig Levemaade.

Iblandt de Vareforter, som indføres i Bøigden, ere følgende de almindeligste: Salt, Sild, tørred Fisk, Tran, Som, Hesteskoe, Jern, Kobbertøi, Hatte, Silketørklæder, Baand, (noget Caffe, Sukker) og Tobak.

Silden og den tørrede Fisk, samt Tranen kiøbes, for det meste, fra Overhalden; de øvrige Sager tilforhandler man sig enten af Jemterne, (som pleje om Vinteren at komme hertil,) eller ogsaa hentes de fra Trondhjem.

Anmærkning: Endeel Fedevare, Skindvare og Vildt bringes hertil af Liebyggere, der beboe nogle Fjeldgaarde, som ligge omtrent 12 Mile fra Sneasen. Liebyggere komme sædvanligst frem om Foraaret, og tilforhandle sig her: Korn, Sild, Salt, Tobak, og saadanne Sager.

§. 30.

Om Stedets Bøigdepriser.

Jeg vil her anføre endeel Exempler af Middelpriser paa hvad her sædvanligst sælges, uden Hensyn til Kiøberne, enten disse beholde de tilforhandlede Kreature eller Sager i Bøigden, eller føre dem ud af Bøigden, i hvilke Tilfælde Prisen er den samme. Kun maa man mærke, at disse Middelpriser, hvilke især vare gjengse i Bøigden Aar 1806, kun da finde Sted, naar Fred og Ro hersker i Landet. Vi maa da et Øieblik glemme nærværende Tider. Middelprisene i gode Aar vare: for en god Brugshest 30 á 40 Rd., en Stud 12 Rd., en Ko 11 á 12 Rd., en Buk eller Gjed 6 Ort, et Faar 5 Ort, en Mark Smør 10 ß., en Mark Talg 8 ß., en Mark Ost 7 ß., en Mark Humle 12 ß., en Tiur 2 Ort, en Røie 36 ß., et par Aarfugle 2 Ort, en Rype 10 ß., en Hjerpe 6 ß., et Bukke- eller Gjedeskind 2 Ort, en Alen maadeligt Vadmel 1 Ort á 1 Ort 8 ß., en Alen maadeligt Lærred 16 ß., en Mark Uld 20 ß., en Mark Lim 6 ß., en Tønde Kalk 1 Ort á 1 Ort 8 ß.

Om saadanne Tider snart igien skulde vende tilbage, maa staae derhen. Nu koster en Mark Smør her 2 Ort 16 ß. á 3 Ort, en Tiur 5 Rd., og det øvrige er, i Forhold derefter, steget i Prisen. Dog — hvilke Forandringer kunne ikke Krig og Uro fremkalde!

7 Capitel.

§. 31.

Om Indbyggernes Sæder og Levemaade.

Vel gives her paa Sneaasen mange sædelige, ædruelige og agtværdige Mennesker; imidlertid have Hengivenhed til Drik og en vis Snedighed ogsaa vidst, at bane sig Vejen til denne isolerede Bygd. Aarsagen til det umaadelige Brug af Brændevin her maa især søges: deels i den fordærvelige Sædvane, at næsten ingen Handel skal sluttes uden Mjødmind eller Kjøbstoel, deels i Fleres elendige Vindesyge, som have holdt og maaskee endnu holde Brændevin tilsals, og saaledes alt mere og mere udbrede denne hæslige Last.

Jeg behøver ikke, at angive Aarsagen til Snedigheden, thi denne er, næsten overalt Smaahandelens Tjenestepige. Kortspil er slet ikke i Brug her, og Slagsmaale finde sielden Sted.

De fleste ere yderst ærekjære, saa at man med Haardhed og myndigt Væsen intet vilde udrette blandt dem. Her ere da endnu Spor tilbage af en gammel Selvfølelses og Friheds Aand, der ikke saa let lader sig kue.

Som Fjeldboere i Almindelighed holde meest af deres Fødested, saaledes ogsaa her. Næsten Ingen flytter hen til, eller tager Tjeneste i en anden Bygd. Ogsaa ere de meget vedholdende ved det Gamle. En gammel Bygdeskik har Lovs Kraft, og denne Lov overtræder Ingen upaatalt. Smaae Forandringer maa derfore med stor Varsomhed og Forsigtighed efterhaanden indføres *).

I Omgang med hinanden ere de meget lystige, og temmelig satiriske. Begaaer En Noget, som bliver en Gjenstand for almindelig Opmærksomhed, da har en Saadan ondt ved, at døje de Finter, der ved alle Leiligheder vente paa ham. Dette er ogsaa en Hovedaarsag, hvorfor mange her ere saa bange for, at begynde med noget Nyt, om det endog er sjensynligen bedre, end det gamle.

De fleste Gaardmænd her ere Selveiere, og holde Odelsretten i stor Hævd. Faderen overlader, som oftest, Sønnen sin Gaard for en saare ringe Priis, forbeholder sig selv et Faar af Gaarden, og overdrager Gaarden til sin Søn, saasnart denne er istand til, at bestyre den. Fædrene slaae sig da heel fornuftigen til Ro i en Alder, paa hvilken de endnu kunne have Smag for roligere Dage.

*) Projectmageren kunde man bequemmeligen sende til Sneaasen, for, som man siger, at ligge under Cuur.

Saare Faa sælge da deres Gaarde, saa at der for dem, der ønske, at kjøbe Gaarde, for at slaae Skoven af dem, ikke er synderligt, at udrette paa dette Sted.

Skjøndt Indbyggerne her ere særdeles muntre og livlige, henfalde dog ikke Faa til en Slags Tungsindighed, der uden Tvivl — foruden andre Aarsager — har sin Grund i deres lange Reiser paa de øde vidtløftige Fjelde. Her bruges Tobakspiben især til Tidsfordriv. Sjælen trænger imidlertid ogsaa til Beskjeftigelse, man synger da, men de Sange, man kjender, ere for det meste, saakaldte Psalmer, som oftest af et mørk, melankolsk, og, Sjælen nedstemmende, Indhold, hvis Virkning forøges ved Melodien, der passer godt med Indholden. En munter uskyldig Vise har jeg næsten aldrig hørt Nogen synge her. Først i de 2 sidste Aar har jeg hørt en og anden rask Krigssang gienlyde mellem Sneaasens eensomme Klipper. Maatte vore gode Digtere synge ret tidt for Almuen, og denne snart komme til at leve i bedre Tider, saa at den havde Raad til at kjøbe slige Sange *)! Aar 1807 var jeg nær ved, at faae den nye Evangeliske Psalmebog indført her, men saa kom Krigen, der ikke synes at have Psalmebogens Indførelse i Sigte.

I øvrigt ere Folkene her raske, virksomme og arbeidsomme. I deres Mad og Klæder ere de i Almindelighed simple og tarvelige. Jeg har ofte forundret mig over, at næsten hver Mand her sælger det, om Sommeren tilvirkede Smør; de bruge da saare lidet af denne Artikel i deres Husholdninger. Skade, at Kaffedrikken tiltager blandt Bønderne, samt at nogle Piger og Koner endnu gjøre meget Væsen af Silketørklæder og Kaaber **) af uægte Damast eller vattret Stof; jeg vilde ellers have sagt, at de fleste leve her og klæde sig, som Bønder, hvilket geraader dem til stor Ære.

Anmærkning: Besynderlige Skikke finde her ei Sted, heller ikke er noget usædvanligt i Indbyggernes Klædedragt. Gjæstfrihed hersker her, som, næsten overalt i Norge.

*) Man kunde jo gjerne ved slige Skrifter lægge Grunden til en Bogsamling for Almuen. En priselig Indretning! Kun Skade, at man undertiden turde gjøre for megen Ophævelse deraf. En 5 á 6 Bøger i en Reol turde kanskee udskriges for et Almuebibliothek! Og hvem laaner Bøger af Bibliotheket? Ingen.

**) Kaaberne begynde nu at ombyttes med Frakker af hjemvirket Tøi, hvilket er godt for Mændenes Pung, og Qvindernes Tallie.

§. 32.

Om deres Husebygninger.

Foruden de almindelige Udhuse, bestaaer sædvanligen Hovedbygningen af en Dagligstue med Kammer og Kjøkken, samt en Sengstue med Kammer til Fremmedes Brug. Loftene i Hovedbygningen bygger man nu noget høiere, end før, hvilket baade er gavnligt og smukt.

Tagene belægges med Granbark, Næver og Torv.

Istedet for smaa Blyevinduer betjener man sig nu af Trærammer med temmelig store Glasruder i.

Paa hver Gaard er der gjerne en eller to Kakkelovne. Saare vel er det ogsaa, at man efterhaanden flytter Gaardene ud fra hinanden; Ilden, hvormed man er meget uagtsom, fortærer da, naar den slipper los, ikke flere Gaarde i Rad. Alle Huse ere af Træ; det eneste Steenhuus jeg veed af at sige i hele Bygden, er en Badstue, som jeg for et par Aar siden har opført paa Præstegaarden. Af Stene betjener man sig ikke letteligen, i det mindste ikke, saa længe man troer, at Skovene paa Sneaasen ere fritagne fra den, ellers almindelige, Forgjængelighedslov.

Reenlighed savner man ikke i Vaaningerne her.

§. 33.

Om deres Huusflid.

Mændene arbeide med, at forfærdige næsten Alt hvad der behøves til Gaardsredskaber, og Qvinderne spinde, strikke og væve. Paa hver Gaard, hvor ellers Orden finder Sted, er Alt Virksomhed. Af den fletteste Uld, og især af Bukkehaar, forfærdige de gode Aaklæder og Hestedækkener. Ogsaa frembringer enhver retskaffen Huusmoder i eget Huus alt hvad der behøves af Lærred, Stri, Vadmel, Strømper og Vanter. Nogle give sig ogsaa af med at strikke, og flaadse Huer, samt at væve Lærred og Vadmel til Salg.

Vadmelet er for det meste graat, man lægger sig derfore meget efter sorte og graae Faar. Man farver ogsaa temmelig smukt sort af Myrjord (humus tinctoria), brunt af Steenmose, gult af Birkelov, og rødt af Maure, Older- og Hægbark.

§. 34.

Om deres Konstflid.

Endskjøndt her gives ikke faa, der have ypperlige Naturanlæg til at forfærdige adskillige Konstsager, udvikle dog ikke ret mange dette Talent. Skoven og Feldet levner dem ogsaa kun liden Tid dertil. Imidlertid have Adskillige her forfærdiget Knive, Gafler, Saxe, Sauge, Hamre, Laase, Øxer, Hjaar, Kamme, Speringe og Uhre. At støbe Klokker og Lysestager, samt at trække Staaltraad, er der og en og anden, der giver sig af med. I den sildigere Tid har man og gjort sig Pibehoveder af Træe og Steen; Træpibehovederne belægges inden i med Blik, og begge Slags Pibehoveder beslaaes med Kobber. Endeel drej Ruske, Fade, Skaaler og saadant mere. Ret brugbare Kurve flætter man ogsaa af Tyrrespaaner.

§. 35.

Om Bøigdens Haandværkere.

Siden næsten hver Mand i Bøigden er Tømmermand eller Smed, og i øvrigt her, som for det meste overalt i Norge, forstaaer at bruge Øxen og Kniven vel, ere her ikke mange, der drive egentlig Haandværk. Dog gives her enkelte Muurmestere, Grovsmedde, Kleinsmedde, Snedkere, Malere, Skomagere, Skrædere, Feldtberedere og Sadelmagere. Landmanden seer for det meste paa Arbeidets Varighed, det er da ogsaa almindeligst mere indrettet efter den, end efter Smukkheden.

§. 36.

Om Bøigdens Tjenestefolk.

Ikke ret mange Karle og Piger have her ordentlig Aarstjeneste. De fleste fæste sig paa $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ eller $\frac{3}{4}$ Aar, saaledes, at de ere i Tjeneste 1 Uge og have 3 Uger fri, ere i Tjeneste 2 Uger, og have 2 Uger — som man siger — løse, eller ogsaa tjene 3 Uger, og have den 4de for sig selv. Den fornemste Aarsag til denne besynderlige Maade, at tjene paa, maa uden Tvivl søges deri: at flere Gaardmænd finde deres Regning ved, ikke at have Tjenere hele Aaret om. Her er da hver Uge en bestandig Omflakken blandt Tjenerne fra det ene Sted til det andet.

Hvad Tjenernes Løn angaaer, da var den (§. 30) i gode Tider: En Karl fik i Løn for et heelt Aars Tjeneste: 10 eller 12 Rd., 1 Striesskjorte, 2 Par Skoe, et Par Strømper, og et Par Vanter. En Pige i fast aarlig Tjeneste erholdt i Løn: 6 á 7 Rd., 6 Alen Strie, 2 Mark Uld, 2 Par Skoe, og Foder til 1 á 2 Faar. Efter dette Forhold udregner man da, hvad der tilkommer Piger eller Drenge, der tjene, som man her kalder det, Fjerde, Halve eller Treparten. Den Tid, en Pige eller Dreng haver tilovers fra sin Tjeneste, anvendes enten til eget Arbeide, eller ogsaa til Dagarbeide hos Gaardmænd, der maatte attraae det.

§. 37.

Om en Gaardmands Udgifter.

Jeg haver tilforn viist, at man her i Sognet haver god Fortjeneste af Agerbrug, Fæhrift, Jagt, Fiskerie og Sauabrug; ved Slutningen af dette Capitel vil jeg da ogsaa anføre de fornemste af de Udgifter, hvilke en Gaardmand plejer aarligen udrede. Exemplet tages af en Gaard, der skylder 1 Spand og 4 Markløg *); Udgifterne anføres, som de omtrent vare i Aaret 1806; vi have da intet Hensyn til nærværende Tider (§. 30).

Adskillige Skatter og Told, som:

Leilendings-Skat	5 Rd.	52 ß.
Rostjeneste og Leding	—	68½ ß.
Afgift af Jordens Nytte og Brug samt $\frac{1}{6}$ Deel Forhøjelses Afgift	4 —	68½ ß.
Smaatold	—	52 ß.
Delinquent — Cuur og Skudpenge	1 —	26 ß.
Fosterlon, Militair Skyds, og Broepenge	—	73 ß.
Lensmands Vagthold, Underholdningspenge, Varde og Veivenge, samt extraordinaire Indqvarterings Omkostninger	1 —	10 ß.
Kongetiende 1 Rd. 53 ß., og Lensmandstold 16 ß.	1 —	69 ß.
	16 Rd.	35 ß.
Tiende til Præsten	5 —	49 ß.
Tjenerlon for en Dreng og en Pige	16 —	— ß.
Tilsammen	37 Rd.	84 ß.

*) Opsidderen ejer selv 2 Øre og 4 Markløg; det øvrige er Strøegods.

Dette er omtrent den Summa, en Gaardmand paa lidt over 1 Spands Jord aarligen udreder. Adskillige andre Smaaudgifter kunde endnu føjes til; imidlertid ere de anførte tilstrækkelige efter min Hensigt. Nu er Krig og Feide, altsaa Skatterne naturligviis anderledes beskaffne, end Aar 1806. Gud give da Landet Fred igjen!

8 Capitel.

§. 38.

Om Stedets Militaire.

Tilforn var Sognet inddeelt i 18½ Skiløber-Lægder, der hørte til det Værdalske Skiløber-Compagnie, og 18½ Soldater Lægder, der hørte til det Stodske Compagnie. Nu er dermed skeet den Forandring, at de, det Stodske Compagnie tilhørende, 18½ Lægder ere blevne Skiløber Lægder. Har da nu lutter Skiløbere — fødte, saa at sige, paa Skierne — henhørende deels til det Værdalske, deels til det Stodske Compagnie.

Skiløbernes Antal her beløber sig til omtrent 37 Mand af det Værdalske, og omtrent 37 Mand af det Stodske Compagnie, i alt 74 Mand. Regner man nu hertil Landeværnet, som omtrent udgjør 50 Mand, da kan denne lille Bøjgd stille i Marken: i det mindste 124 Mand, der ere sikkre i Skud og raske paa Skie, altsaa ikke at spøge med, naar Fjenden trøster sig til, at betræde Norriges Grund.

Cheferne for disse Compagnier ere De Herrer Capitainer og Riddere von Koppen og von Schultz, tvende raske og duelige Mænd.

Compagniernes Exerceerplads er deels paa Klingen i Stod, deels paa Stenkjær-Mor i Sparboen.

9 Capitel.

§. 39.

Om Stedets Fattigvæsen.

Sognet er inddeelt i 12 Fattiglægder, i hvilke 12 fattige og trøbelige Mennesker nyde Rygt, Klæde og Føde. Naar ikke særdeles Uaar indtræffe, har man ikke Aarsag til at klage over Betlerie af Bøjgdens egne Fattige. Ønskeligt, at man ogsaa itide afviste Betlere fra andre Bøjgder, der ofte drive deres Uvæsen

her. Til de Fattiges Berømmelse her være det sagt, at de, saare faa undtagne, arbeide, saa længe de kunne.

Ethvert Fattiglægd har sin Forstander.

Ved Slutningen af Aar 1812 havde Sneaasens Fattigkasse en Kapital af 550 Rd., udsatte paa Rente mod lovbefalet Pandt, og 48 Rd. 67 ß. i Kasse.

10 Kapitel.

§. 40.

Om Stedets Skolevæsen.

For nærværende Tid gives her tvende Skoleholder-Districter, og tvende Skoleholdere. Hvert District er igjen inddelt i 6 Skolehold, hvor Børnene fra de til Skoleholdet henhørende Gaarde og Pladse samles en Uge ad Gangen. Skoleholderne reise omkring og holde Skole, hver i sit District, fra November Maaneds Begyndelse til Slutningen af April Maaned. Undervisningstiden er da saare kort. Hvad der læres i 6 Maaneder er der god Leilighed til at glemme i de andre 6.

Denne betydelige Hindring for Skolevæsenets Fremme, vil, saalænge den stærke Fjelddrift finder Sted, neppe kunde ryddes af Vejen §. 21. I Majmaaned begynder Vaaraanden og Kreaturenes Vogten. I Junii Maaned reises til Fjelds, hvor Sommeren hendrives; sidst i September Maaned reiser man hjem fra Sætrene, og først ved Udgangen af October Maaned er alt Markarbeide og Kreaturenes Vogten forbi.

Man seer heraf, hvor vanskeligt det er, at fastsætte en bestemt Norm for Skolevæsenets Indretning i hele Norge; næsten hver Bygd fordrer Modificationer, der ene kunne bedømmes af det Locale *). Den af mig udarbeidede, og under 5 November 1810, til Stiftet indsendte provisoriske Plan til en bedre

*) Skolernes skadelige Standsning her fra Mai Maaneds Begyndelse til Udgangen af October Maaned, vilde sal. Biskop S. paa en artig Maade forekomme. Just i Sætrene meente han, da han var her paa Visitats, burde holdes Skole. Man maa da troe, at Manden aldrig har været i en norsk Sæter.

Indretning af Almueskolevæsenet paa Sneaasen, bærer ogsaa tydelige Præg af dette Steds særegne Locale. Naar Freden igjen vender tilbage til vort Land, turde maaskee Skolevæsenet her komme i den Stand, Stedets besynderlige Beskaffenhed tillader.

Hvad Skoleholdernes Løn angaaer, da havde ved mit Embedstiltrædelse den ene: 22 Rd. og den anden: 18 Rd. aarlig Løn. Mere tillod ikke Skolekassens Forfatning at tilstaae dem. Den hele Skolefond udgjorde ved Slutningen af Aaret 1806: 353 Rd. 48 ß.

I den senere Tid faae hver af Skoleholderne 30 Rd. aarlig, hvilket ikke vil sige meget i nærværende Tider. Den før omtalte Plan gik derfor ogsaa ud paa, at Skoleholderne ikke allene maatte erholde en bedre Løn, men ogsaa et lidet Jordstykke til en tarvelig Husholdning. Først da, naar Skoleholdere faae en anstændig Løn og en passende Bopæl, kunne de med Lyst og Flid forberede sig til, og rygte deres Embede. Det beneficerede Godses Salg synes, at give en skjøn Anledning til, at afhjelpe dette Savn.

Ved Slutningen af Aar 1812 havde Skolekassen her en rentebærende Kapital af 650 Rd., og 258 Rd. 68⅔ ß. in cassa. Den faaer da snart omtrent 900 Rd. paa Rente.

II Kapitel.

Om Stedets Kirkesager.

§. 41.

Om Stedets Kirke Wennie.

Paa Sneaasen er kun een Kirke *), der ligger omtrent 250 Skridt østen for Præstegaarden. Naar denne Kirke, der, ligesom Præstegaarden, heder Wennie, er bygget, er det neppe mere muligt at opdage. Kun saa meget tør jeg sige, at den var til Aar 1563. Man fortæller, at Kirkens Bygningsaar skal have været malet paa en af Væggene i Choret; ved en foretagen Reparation i Kirken overkalkede man dette Aarstal, der altsaa synes for evig forsvunden.

*) Imidlertid maa dog Præsten paa Sneaasen holde Tieneste i Liebyggernes tvende Capeller §. 29 Anmærkning. En yderst farlig, og Sundheden ødelæggende Reise. De fleste Præster paa Sneaasen have ogsaa sat Hilsen til paa denne ubekvemme Tour.

Kirken er bygget af tilhugne Steen, og har massive 2¾ Alen tykke Mure. Dens Længde udgjør 27½ Alen, og dens Bredde 12¼ Alen. Choret er noget smallere, omtrent 7 Alen bredt. Drager man Chorets Længde, som er 8½ Alen fra Længden i det hele, da bliver Kirken i sig selv kun 18¾ Alen lang. Den har derfore heller ikke flere end 14 Stole paa den ene, og 13 Stole paa den anden Side af Gulvet, og er meget for liden for Almuen. Paa den vestre Side af Kirken er opført et Vaabenhuus af Træ, hvilket er 8½ Alen langt, og omtrent ligesaa bredt. Østenfor Kirken er af Stedets forrige Sognepræst, Magister Niels Muus, opført et smukt Begravelses-Sted af Steen; paa dets østre Side er indsat en Marmorplade med følgende Indskrift:

Τῷ εἰδοντι.

Saxea, qvæ videas, saxis exstructa sepulcra,
Musæi condunt ossa, sacrata deo.
Ossa, sacrata Deo, violentis tangere noli hic digitis.
Etenim busta qvieta volo.
Abi et sis memor mortis.

Anno 1703.

§. 42.

Om Kirkens Ornamenter.

Disse ere meget smukke og kostbare. Messehagelen er af rødt Fløjel, omgivet af Sølosnorer, og prydet med et Crusifix af massivt Sølv. Paa Messehagelen staaer Bogstaverne H. P. M. K. A. V. 1752. Bogstaverne betegne da værende Sognepræstes Hr. Paul Muses og Hustrues, Karen Angel Volqvarts Navne.

Bægeret eller Kalken er ogsaa af Sølv, temmelig stor og massiv; inden i er den forgyldet.

Oblat-Æsken ligesaa af Sølv. Ovenpaa samme læses Bogstaverne J. C. B. hvilke betegne Hr. Capitain Johan Christopher Bruns Navn, og paa dens underste Side staaer: 1741 d. 2 Januarii Foræret til Sneasens Hovet Kierke.

Et Sølvpatelle med Bogstaver: O. E. S. A. O. D., hvilke betegne Ole Einersens og Anna Olsdatters Navne, der boede paa Gaarden Aun, og forærede Patellet til Kirken. Dækket over Patellet er bordert med Sølv; i Midten staaer en Triangel, formodentlig et Symbol paa Treenigheden. Omkring samme

læses: Jesu Kisti Guds Sons Blod renser os af ald Synd. Kirsten ✝ Musis ✝ 1753.

En Solvkande, vægtig 76¼ Lod med Inscription: Foræret til Sneaasens Hoved Kirche af Capitain Christen Møller, og Hans F. Maria Reisner, Anno 1751.

Foruden disse Ornamenter findes der paa Alteret en, med 4 Lysearmer forsynet meget stor Malmstage uden Inscription; ogsaa hænger der i Kirken tvende Lysekroner af Messing. Den ene er lille; den anden derimod temmelig stor; paa den sidste læses:

Denne Lyse Crone er foræret til Sneaasens Howed Kierke af Stædes Medhjelpere Ingebrigt Erichsen Krogsgord, og hans kierre Hustrue Karen Lars-datter Anno 1757.

§. 43.

Om andre Prydelser og Inscriptioner i Kirken.

Siden Kirkens Mure ere saa tykke, og dens Vinduer — nogle undtagne, som i den sildigere Tid ere forandrede — ere bitte smaae, omtrent 1½ Alen i Længden, og lidt over ¼ Alen i Bredden, er det ikke underligt, at den Ulmage man har anvendt paa Kirkens Prydelse, ikke falder saa lige i Øjnene. I de katolske Tider skulde alt være mørkt baade i Kirker og Lærdomme, nu derimod vil man intet vide af uden Lys, som er vakkert nok i Kirkerne, men neppe overalt at bringe tilveje i Lærdommene *). Her have vi nu blot med Kirken at bestille.

Altertavlen er temmelig smukt udhugget, forgyldet og malet; paa dens Sider staae adskillige Billeder, f. Ex. Moses og Aron. I Midten af Altertavlen forestilles Nadverens Indstiftelse, derpaa Korsfæstelsen, Opstandelsen og Himmelfarten. Nedenunder læses: Aar 1680.

Adskillige af disse Malerier ville af Kjendere ansees for at være skjønne. Maaskee vilde dette især gjelde om Disciplernes Karakteertræk ved Nadverens Indstiftelse. Om man ikke kjendte Judas for, kunde man af Sneaasens Altertavle see, at det var en hæslig Person.

Ved Foden af Alteret læses følgende:

*) 1 Tim. 6, 16.

Ut fulget vario venerabilis ara *) colore,
Sic tua splendidior gloria Christe subest.
Hic fidei flammæ labiorum thura bovesq
Sacragarunt — mortem victima morte piat.
Hæ dapes hospes locus omnia sancta triuni
Hæc meoq siet mensa sacrata Deo.

Anno 1677.

Prædikestolen er ogsaa smukt udhugget, malet og forgyldet, ovenover den er en Himmel, hvorfra den Hellig Aand, som sædvanlig, i en Dues Skikkelse svæver. I Midten er Prædikestolen betrukken med rødt Fløjel, og omgivet med Guldtredser og røde Silke Fryndser. Paa dens nederste Deel findes adskillige Malerier af Evangelisterne og Apostlerne, hvilke heller ikke røbe nogen Fuster i Malerkonsten.

Paa den vestre og nordre Side af Kirken ere Lemmer, der alle have været malede og forgyldede paa den Side, som vender ind mod Kirken. Malerierne ere her afslidte; imidlertid seer man dog endnu: Fortuna — Providentia — Justitia — Charitas — Spes og Fides forestillede med deres Attributer. Skabelsens 6 Dage **) begynde nu ogsaa, at blive vanskelige at skilne fra hinanden.

Første Dags Skabning er malet paa følgende Maade: en lille Figur lader sig tilsyne med et tændt Lys i Haanden, og trende Hoveder stikke op af Afgrunden. Nedenunder staaer Gen. 1, 3. Bliv Lius, og det blev Lius. Joh. 8. 12.

Anden Dags Skabning: man seer en gammel Mand slumre, og 4 Engle gaae opad en Himmelstige. Nedenunder: Gud satte Befæstningen Himmel. Gen. 1. 6. Joh. 1. 52.

Tredie Dags Skabning: her ere adskillige Urter og Vexter afmalede: nedenunder: opvoxe af Jorden Græs. Joh. 15, 5.

Fjerde Dags Skabning: Soel, Maane og Stjerner sees her; et Slør sjner man i Baggrunden, samt en Person, der seer igjennem en Kikkert. Nedenunder: Bliv Lius paa Himmelens Befæstning. Gen. 1, 14. Num. 24, 17.

*) Lykkelige Tidsalder, da man skrev og tænkte saa. Ved at læse denne Inscription ere ofte disse Linier af Goethe faldne mig ind:

Ach! wer bringt die schönen Tage,
Jene holde Zeit zurück!

**) Disse findes afmalede paa den vestre og paa endeel af den syndre Lem.

Femte Dags Skabning: her ere Fiske og Fugle afbildede. Nedenunder: Gen. 1, 20. 21. Vandet give Fiske. Joh. 3. 5. Her forestilles tillige Christi Daab af Johannes, den Hellig Aand svæver atter i en Dues Lignelse, og Straaler fare ned fra Himmelen.

Sjette Dags Skabning: Her staaer da Adam og Eva afmalede. Nedenunder: Gud gjorde Menneskет. 2 Cor. 5, 17.

Rundt omkring Lemmerne staae adskillige Navne; mellem første og anden Dags Skabning staaer: Oluf Andersen Buntmager, og mellem fjerde og femte Dags Skabning: Jørgen Friderichsen Klocher, hvilket forekommer mig, at staae noget ind i det comiske.

Kirken er forsynet med et temmelig høit Taarn af Træe; i samme hænge 2 Klokker, hvoraf den større, der er en smukt lydende Klokke, har følgende Indskrift:

Anno 1752 den 22 Julii er denne Klokke udi Horrn støbt af Mester Johan Nicolaus Derck for Sneaasens Kirke udi Norge paa Kirkens Almues Bekostning, udi da værende Stiftsbefalingsmand D. H. Friderich Rantzou, Biskop Docter Friderich Nannestad, og Sognepræst til Sneasens Menigheder Poul Muus:

Gid denne Klokke saa
For Kirkens Folk maa lyde,
At de af Guds Ord maa
Forbedrings Frugter yde.

Paa den mindre Klokke læses følgende Inscription:

Me fecit Otto Möller. Anno 1721.
Soli Deo gloria.

Anmærkning: Man fortæller, at inden de Svenske *), under Oberste Baltser Becks Commando, satte Ild paa Sneaasens Kirke, toge de Klokken af Kirken; de bragte den til Holdens Vand (§. 8), men længere kunde de Svenske, uagtet de satte 6 Heste for Slæden, og mange Folk toge i med, ikke bringe Klokken, hvorpaa den ved Rigsgrændsen sank ned i Holdens Vand. En Mand skal endog i sildigere Tider have seet Klokken paa Vandets Bund. Da de Svenske satte Ild paa Kirken, vilde en fiendtlig Capitain tage en Sneaasning, der satte sig til Modværge, fangen; Sneaasningen slog Capitainen ihjel, hvis Træhat eller Træhjelm ophængtes i den

*) Aar 1613.

igjen istandsatte Kirke. Hatten eller Træhjelmen er af mig, under 18 November 1812, indsendt til Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab i Trondhjem. Kaarden hænger endnu, som et Seierstegn i Kirken.

§. 44.

Om Kirkens Indkomst og Vedligeholdelse.

Da Qvam- og Ools *) Kirker, der tilforn hørte til Sneaasen, bleve i Aaret 1588 henlagde til Stods Præstegjeld, bleve 200 Rd., Kirkernes Beholdning, tilstaaede Sneaasens Kirke Wennie; Renterne af disse Penge skulde anvendes til Kirkens Vedligeholdelse, da Sneaasens Almue i øvrigt paatog sig at holde Kirken i vedbørlig Stand. Denne Kapital er efterhaanden ved Almuens Gavmildhed til Kirken, som desuden med rosværdig Omhue er repareret og vedligeholdt, forøget, saa at Kirken ved Slutningen af Aar 1812 havde en Kapital af 550 Rd. udsat paa Rente, og desuden 32 Rd. 3 Ort 5 ß. in cassa.

§. 45.

Sneaasens Præster fra Reformationen til nærværende Tid.

	Adfuit.	Præfuit.	Defuit.
Mathias Baugius **) Anno	1560.	8.	1568.
Torfinnus	1568.	5.	1573.
Petrus Leth	1573.	2.	1575.
Fridericus Nicolai	1575.	39.	1614.
Thoro Nicolai	1614.	20.	1634.
Olaus Jonæ Buddæus	1634.	26.	1660.
Jacobus Augustinus	1660.	26.	1686.
Nicolaus Lundius ***) Sacellarius 3 annos.	1683.	12.	1695.
Magister Nicolaus Musenius	1695.	42.	1737.
Petrus Johannes Musenius. Sac. 28 an.	1737.	13.	1750.
Paul Musenius	1750.	16.	1766.
Thomas Edward Sylow	1767.	12.	1779.
Steen Meldahl	1780.	25.	1805.

*) Ools Kirke er for længe siden nedlagt.

**) Kom siden Syndenfjelds.

***) Nicolaus Lund har efterladt sig denne Fortegnelse over sine Formænd. Nogle Blade fra samme Mands Haand findes endnu ved Kaldets Archiv.

Jeg haver tilforn anmærket, at de Svenske Aar 1613 den 13 April, som var første Paaskedag, opbrændte Sneaasens Kirke Wennie; Præstegaarden, der i den Tid stod strax norden for Kirken, fortæredes da vel ogsaa af Luerne. Hr. Lund — fra hvem man har Efterretningen om Kirkens Skjebne det anførte Aar — havde sikkert ellers givet os flere Efterretninger om sine Formænd *). De enkelte Stykker, Tiden har opbevaret os fra Hr. Lunds Haand, røbe en Mand, der havde Smag for og Lyst til Videnskaber; desværre handle disse Stykker for det meste om Sognets usle Forfatning i Hr. Lunds Tid, samt om den Kamp Manden maatte udholde, for at faae Kirkens Penge, de her omtalte 200 Rd., bragte i Sikkerhed. Hr. Lunds Correspondence **) med Biskop Peder Krog i Trondhjem vidner om hans Nidkjerhed i sit Embede, der gik saa vidt, at Biskoppen stundom skriver Hr. Lund til, at han skulde see til, at efterkomme hans Begjering, naar han blot vilde have lidt Taalmodighed.

Magister Niels Muus skal først have været Skibspræst, og dernæst Capellan ved Domkirken i Trondhjem. Under en hæftig Dispute med Stiftsprovst — efter Rygtet — Bonsak i Trondhjem, gik Hr. Muuses Iver saa vidt, at han greb Stiftsprovsten i Skjegget; dette skal have givet Anledning til, at Hr. Muus forlod Domkirkens Capellanie, og blev kaldet til Sognepræst paa Sneaasen. Her blev han Aar 1718 tagen til Fange af de Svenske, og bragt til Stokholm. Man fortæller, at Aarsagen hertil var, at de Svenske havde Hr. Muus mistænkt for en hemmelig Correspondence med Magister Buurman i Offerdal. Muus var den Gang en 76 Aar gammel Olding, og skal paa Reisen til Stokholm have lidt meget ondt. En Soldat skal endog have slaget den gamle Mand; med funklende Øje og med en tordnende Stemme vender han sig om til Soldaten og siger: slaaer du mig? Hvorpaa Soldaten af Skræk tabte sit Gevær. Efter et Aars Ophold i Stokholm fik Hr. Muus af Regjeringen i Sverrig 100 Rd. i Reisepenge, hvorpaa han igjen vendte tilbage til Sneaasen. Siden blev Hr. Muus, ledsaget af sine tvende Sønner Nicolaus ***) og Poul Muus, forestillet Kong Christian VI ved hans Ophold i Trondhjem. Muus fortalte da over Taf-

*) Ellers gjelder det vistnok om dette Sted — det være sagt uden at være ubillig mod mine Formænd — hvad Ovidius siger: Si qvis in hac ipsum terra posuisset Homerum, Esset, crede mihi, factus et ille Getes.

**) Af denne findes ogsaa ved Kaldets Archiv enkelte Stykker. Biskoppens Breve vise, at han holdt af Hr. Lund.

***) Nicolaus Muus var Præst i Sparboen.

felet de Videnværdigheder der havde mødt ham paa Reisen til Stokholm. Kongen syntes vel om den gamle Præst, der for sin Embeds-Tid blev aflagt med Kongetienden paa Sneaasen.

Denne Hr. Muus maa vist nok have været en ægte norsk Gubbe, thi han opnaaede en Alder af 95 Aar, og døde først Aar 1737, efterat have været Præst i 64 Aar *).

I Hr. Peder Muuses Tid ødelagdes Sneaasens Præstegaard ved Ildsvaade; Kirken kom ved den Leilighed i stor Fare, hvilket gav Anledning til, at Præstegaarden opbyggedes et Stykke vestenfor Kirken.

I øvrigt have Præsterne paa Sneaasen ikke altid boet paa Wennie. "For et Par Hundrede Aar siden — finder jeg antegnet af Hr. Lund — var Berre — der ligger omtrent ½ Miil østenfor Kirken — Præstegaard, men siden en Bonde her paa Wennie bedrev et Brodermord, kom Godsit till Kongen, og derpaa till en Præstegaard vorden."

12 Capitel.

Om Stedets Oldsager.

§. 46.

Om endeel Kjæmpehøje paa Sneaasen.

Disse Kjæmpehøje findes ved Gaardene Gjærstad og Breede **), der ligge omtrent en Miil vestenfor Kirken i en Bugt paa syndre Side af Sneaasens Vand. Flere af disse Kjæmpehøje ere, Tid efter anden, blevne ompløjede, saa at deres Antal er meget formindsket; dog ere endnu omtrent 20 saadanne Høje at see.

*) Hr. Magister Muuses Søn Hr. Peder Muus, og hans Sønnesøn Hr. Paul Muus vare begge Præster paa Sneaasen. Der indtraf da Aar 1736, 2den Søndag efter Hellig 3 Konger, den Besynderlighed i Sneaasens Kirke: at ved Hr. Paul Muuses Sons Daab var Barnets Farfarsfader Hr. Niels Muus Fadder, Barnets Farfader Hr. Peder Muus døbte Barnet, og Barnets Fader Hr. Paul Muus prædikede samme Dag.

**) Bønderne kalde denne Gaard, der uden Tvivl har sit Navn af den temmelig store Flade, paa hvilken Gaarden ligger, Brejdi. Saaledes er en Gaard, der af Bønderne kaldes: Unsan, omdøbt til Avindsund, et — nær havde jeg sagt — hæsseligt Navn. cfr. §. 15.

Blandt disse er ingen mærkelig afstang, heller ikke ere de besatte med Stene, men opkastede af Jord eller rettere Sand, og omgivne med en Grøft, der ligner en Ring. I Midten ere de temmelig indfaldne. Levninger af Vaaben og Urner skulle være blevne fundne i endeel af de udjevnede Høje. Skade, at man intet haver gjemt af de opgravede Sager.

§. 47.

Om en Bautasteen i Gaarden Gjørstads Mark.

I Aaret 1809 kom jeg ved en Hændelse til at opdage denne Bautasteen. Jeg reiste nemlig ud til Gjørstad, for nøjere at besee de for omtalte Kjæmpe- eller Gravhøje, hvoraf der ellers her i Bygden ikke, saavidt jeg veed, findes een eeneste. Kjæmpehøjenes Antal bragte mig paa den Formodning, at der enten havde været Bautastene der vare blevne bortførte, eller at der endnu maatte findes saadanne. Under den Samtale jeg ved denne Leilighed havde med Mændene paa Gjørstad fortalte en af disse mig: at der gik det Sagn: at en Jutul i gamle Dage havde kastet en stor Steen fra den nordre Side af Sneaasens Vand lige til Gjørstad, samt at han erindrede sig, som Jætedreng at have seet denne Steen. Efter Anmodning fulgte han mig da til et Sted, der var tæt tilvoxet af Grantræer, saa vi med Møje, og ikke uden Hjelp af Øxen, kunde trænge os frem. Endelig kom vi til en Høj, og paa denne stod — skjult af Grantræer — dette Oldtidens ærværdige Mindesmærke. Vistnok maa da et stort Slag være holdt paa Gjørstads og Breedes Sletter — hvor der var Plads nok for Slagordenen — mig forekom det, da jeg stod for Stenen, som om jeg hørte djerve Slag af norske Kjæmpers sejersalige Sværde gjenlyde ved Ymsas Bredder.

Bautastenens Høide over Jorden er $3\frac{3}{4}$ Alen; i Omkreds nedentil er den $1\frac{1}{2}$ Alen, og lidt smallere oventil. Den staaer noget skraae, og synes at stikke 2 à 3 Alen i Jorden. Bautastenen findes i Gjørstads Mark, et lidet Stykke vestenfor Gaarden; fældede man da endeel Træer paa den østre Side af Bautastenen, kunde man fra Gjørstad see dette Oldtidens Monument perspectivisk hæve sig i Baggrunden.

Hvad hedder Du gamle Kjæmpe, tænkte jeg, som slumrer i denne, af Klipper og Skov omgivne Grav? Fortiden har paaskjønnet Dit Værd og hædret Dit Minde. Nu er Du ogsaa forstenet.

§. 48.

Om Thorfind Svartis eller Snaris Bopæl paa Sneaasen.

Snorro Sturlesøn, og efter ham Ramus, fortæller i Kong Magnus Erlingsens Historie i det 41 Capitel i 3 Tome af Pragtudgaven, at blandt flere, der kom til Eisten i Trondhjem, var ogsaa Thorfind Svarti eller Snari af Snaus eller Sneis (Snaasen), som efter det 42 Capitel paa det anførte Sted hos Snorro, faldt tilligemed flere Tronder i Slaget paa Ree *) ved Tonsberg, hvor Kong Magnus seirede over Birkebenerne. Da nu Bautastenen, og saa mange Kjæmpehøje findes ved Gaardene Gjørstad og Breede, og den skjønne Dalstrækning, Imsdalen, begynder strax Østen for disse Gaarde, formoder jeg, at Thorfinds Bopæl har været paa den i Imsdalen beliggende Gaard — som nu er en Sæter — Snaasen kaldet. Da nu Imsdalens Beboere bebyggede Dalen nordenfor, kaldte de denne, til Erindring om Thorfinds Bopæl, Snaasen. Cfr. §. 1.

§. 49.

Om Kirken Midgaard eller Meegaard, og Sanct Olufs Kilde i Imsdalen.

Min Formening om, at Birkebeneren Thorfind haver beboet Gaarden Snaasen i Imsdalen, bestyrkes fremdeles ved følgende Fortælling, som Hr. Lund har optegnet:

"Udi bemeldte Imse eller Jismenningdal haver for rum Tid siden staaet et Capel paa Meegaard, og noget derfra været en liden Springkilde af Myren, kaldet St. Olufs Kilde, hvor mange allhonde Siuge Mæker skall være hjulpne. Krycker og Staver saae man der mangfoldige for kort Tid, og gamle Mænd sige, at mange søgte derhen efter den papistiske Overtrois Afskaffelse. Jeg haver søgt at komme dertil, eller bekomme deraf noget Vand, men man foregiver, at det Opspring er vanskelig at finde, formedelst Muss og andet, som sammesteds er overvoxen."

Denne Kirke eller, som Hr. Lund kalder den, Capel, viser, at Imsdalen haver været beboet længe førend den Deel af Sognet, som nu kaldes Sneaasen, blev opryddet og bebygget. Det Sted, som man endnu kalder Meegaard,

*) Slaget paa Ree forefaldt omtrent Aar 1177.

og hvor man seer endeel Stene, som Levninger af den gamle Kirke, er ikke langt fra Sæteren Sneaasen. Her maa da uden Tvivl Torfind have boet. Føjer man endnu hertil, at Sneaasen (cfr. §. 3) vist ikke fortjener dette Navn med Hensyn paa dens Situation, turde min Formodning om Oprindelsen til Stedets Navn ikke synes ugrundet.

Hvad Sct. Olufs Kilde i Imsdalen angaaer, da er det ikke at undre over, at jeg forgjeves har søgt, at opdage Kilden; Hr. Lund klagede allerede i sin Tid over, at dens Opspring var vanskelig at finde. For nærværende Tid sees der heller ikke Krykker, Staver, eller noget saadant; imidlertid turde maaskee Kilden ved nøje anstillet Undersøgelse endnu findes.

Den tætte Skov der nu skjuler Bautastenen i Gjorstads Mark, og de mange Agerrene, der hist og her sees i Imsdalen, bestyrke i øvrigt den Formodning, at Norge i gamle Dage har været opdyrket paa Steder, hvor man nu blot finder Skov og Mark. For nærværende er der kun 5 Gaarde og 5 Huusmandspladse i Imsdalen, der tilforn maa have udgjort et heelt Sogn.

§. 50.

Afskrift af trende gamle Documenter.

Disse Documenter kunde maaskee tjene til, at oplyse eller bekræfte et og andet, som jeg tilforn har anført, jeg har derfore holdt det for min Pligt, at extrahere dem. Egentligen ere de blot Copier af de gamle Documenter; Hr. Lund skylde vi ogsaa disse Efterretninger.

Første Document:

"Vi efterskne Ewind Baardsøn paa Engem, oc Ewind Baardsøn paa Brundstad — Erich Olsen paa Sandnæs — kjendes og witterliggjøre for alle met dette uor obne Brev, at den tid (som er nu nogle Aar forledne siden) Klemed paa Semb laag paa sit yderste, da gaff hand i Testamente efterskreffne selv Meed-Gaards Kirche 1 Øre boll i Westre Gaarden Kleiff (liggende her paa Snaasen i Sparboe Fylche) næste Arvinger til Udløsning, som paa godzet sidder for lovlig penge. Winne paa Snaasen Aar efter Christi Fødsell, der mand skrev 1563 d. 4 Søndag efter Paaske.„

Af dette Document seer man da, at Meegaard Kirke endnu var til Aar 1563; Documentet er dateret Winne, saa det synes upaatvivleligt, at Sneaa-

sens Kirke Wennie den Tid var opbygt, cfr. §. 41. At Sneaasen i gamle Dage hørte til Sparboe Fylke, er ogsaa, efter dette Document, en klar Sag.

Andet Document.

"Vi Efterskrevne Christian Fries til Borrebye, Kongl. Majts. Befallingsmandt offver Thrundhjems Leen. M. Hans Moegensen Superintendens udi Thrundhjems Stict: Hans Sigvordsen, og Hr. Jens Andersen, Residerendes Cannicker udi Thrundhjems Dom Kircke: gjøre witterligt, at vi efter denne fgone. Kongl. Majts wor naadigste Herris befalling, haver grandgivelig forfaret, hvorledes Snaasen Præstegjeld met Kircke-tjenneste hertil haver været forsørget, og saa mi middel og veje betencket, hvorledes det hereffter, Gud til ære og Meenigheden til gaffn, best betjennes kunde og skal, da haver vi først befundet, at udi forgangne tidt, haver Meenighederne været met stor Forsømmelighed betjent. Dernest haver her til været udi samme gjældet 4 Kircker, Snaasen, Findlidt, Qvam og Ool, hvilcke effterdi de ere viit fra hverandre beliggendes, og for ufore skyld icke af Snaasen præst tilhobe tilgaffns betiennis kand, have vi derfore nu lagt de 2 Kircker, Qvam og Ool, til Stods præstegiælt, som er dernæst hosliggendes, og af den Præst bequemmeligst og best betiennis kand. Saa bliffve nu i Snaasen gjæld alleeniste 2 Kircker, Snaasen og Findelid, hvilche af en Præst betiennis skal — Til Snaasen ligger 56 Gaarde, der paa boer 9 Bønder; Til Findelidt ligger 5 Gaarde, og derpaa boer 9 Bønder: Men efterdi de 2 Kircker er Præsten fralagt, og hans rændte er deraf forkorted, haffver wi lagt hannem til unde holdning Snaasen og Findelidts Kirche-rændte og tiende — Actum Sparboen den 25 Febr. 1588."

Dette Document viser: hvorfor og til hvad Tid Qvam og Ool Kirker bleve henlagte til Stods Præstegjeld. cfr. § 44.

Her tales kun om een Kirke i Findlie nemlig i Syndre Findlie, det følgende Document skal vise, hvorfor og til hvad Tid Kirken i Nordre Findlie blev opbygget.

Tredie Document.

"Gunstig welbyrdig Fromme Hr. Landsherre og strenge Ridder Hr. Oluff Pagberrig. Gud allermægtigste Eders Welbyrdigheds strenghed fra ald skade og ulycke naadeligen spare og bevare, og med timelig og ævig velferd till Sjæll og liff lenge os vell opholde.

Foraarsagis wi fattige Bønder her udi Nord-findli Eders Welbyrdigheds Strenghed med denne voris ydmyge Supplication at andrage, at efterdi vi her langt bortte udi fjelden (tolff miile fra Bygden) er boesiddende, og for den lange og vide Vej skyld, icke kand komme til at søge Kirchen og Guds tjenneste, som vi gjerne vilde: Tilmed naar nogen af os ved døden affgaar, voris Liig till voris rette Hovett Kircke at kand henføris: Hvorfor wi paa det underdanigste af Eders Welb. Strenghed er begjærendis, at os maatte bevilges, at wi en liden Tre-Huus eller Kirche, her hos os at maatte opbygge, som vi kunde høre Guds tjenneste udi: naar Præsten os besøger. Saavelsom ogsaa en Kirckegaard, som voris døde legemer udi kunde begraffvis: naar nogen ved Døden affgaar. Aff Nordfindlied den 14 Julii Anno 1636.„

"Jeg haver mig med Bispen raadført — anlangendis udi Nordliden udi Snaasens gjeld, Jt Kaarshuus eller Capel at lade bygge; og da befinder vi paa Kongl. Maj. Voris allernaadigste Herres vegne og naadigst behaug, christeligt og tilbørligt at være, at det maa være Allmuen udi Sønderliden bevilget og tilladt, udi forskrevne Nordliden et Kaarshuus at lade bygge, sampt en Kircke-gaard derfor at lade andordne, paa hvilcken sted Presten kan gjøre dennem den tilbørlige tjenneste, af en christen Medlidenhed, naar hand dennem sammesteds besøgendis vorder, og icke af nogen pligt, naar Allmuen dette have ville; Soe og deres affdøde der sammesteds at lade begrave, efter tilfaldende Leilighed; dog med slig Condition og forord; først at Almuen skall dog efter Reformadzen være forplicht, naar de det kand efterkomme, for Guds Vejrlig, eller anden lovlig forhindring, at søge deris rette Hoffvedt- eller Annex-Kircke, udi tilbørlig og forordnede tider — Saa og have det udi Præstens Minde, med hvis præstelige tjenneste hand dennem bevise Skall; og naar Præstens Leilighed saaledes er, at han dennem udi langsommelig tid icke besøge kand, kand de lade en af deris Middell, som læse Kand, tage Postillen, og læse for dennem udi samme Kaarshuus hver Søndag, og ellers naar fornsdenhed det udkræffver — Til vitterlighed under min egen hand, datum Thrundhjems gaard den 3 Augusti Anno 1636.

Ollaff Paßbierrigh.
Egen Haand.

Anmærkning. Endskjøndt de saa kaldte Findlier *) — Syndre og Nordre Lie — ligge udenfor Sneaasens Grændser, cfr. §. 5, synes dog de anførte

*) Dette Navn synes Liemændene, der ere norske Bønder, ikke synderligen om. Paa Liefjeldene flakke endeel Finner omkring, og da disse i gamle Dage, inden Li-

Documenter, at hjemle mig Ret til, at slutte dette Capitel med et par Ord om disse Egne *).

Paa de vidt udstrakte Fjelde, der adskille Sneaasen fra Lierne, er Naturen rædsom ved sin Nøgenhed. Man reiser flere Mile, og man øjner ikke et Træe eller en Busk. Intet levende Kreatur opholder sig her, kun et og andet Rensdyr farer forvildet omkring.

Paa mange Steder ligger en evig Snee, og hist og her sees Virkninger af store Naturrevolutioner. Paa de ellers glatte Fjelde ligge løse Stene optaarnede paa hinanden. Et Sted er især mærkværdigt ved de mange, med Vand fyldte Udhulinger og Fordybninger, imellem hvilke en Mængde opkastede og sammendyngede Steenmasser og Klippestumper ligge. Her er det endog vanskeligt, at komme frem med en enkelt Hest. Da jeg første Gang saae dette Sted, og tænkte: her maa Vulcaner have raset, studsede jeg ikke lidet, ved at høre, at man kaldte dette Fjeld: Brandsfjeldet. En Tradition maa da have vedligeholdt sig om denne Naturtildragelse. Ikke langt herfra var et lille Vand, der havde

erne bebyggedes, ogsaa der havde deres Tilhold, beholdt Stedet Navn af disse nordiske Nomader.

*) I Bings Beskrivelse over Kongeriget Norge findes ret gode Efterretninger om Lierne; om hvilke der i øvrigt ikke vilde være noget synderligt at anføre. Folkemængden i begge Lierne bestaaer for nærværende af omtrent 500 Mennesker.

I selve Lierne er der paa mange Steder ret smukt; Gaardene ligge, som oftest, ved større eller mindre Søer, omgivne af deilige Granskove.

Hvorledes det forholder sig med Vejen fra Sneaasen til Lierne, vil man allerede af den, §. 41 tilføjede Note, kunne slutte sig til. Steile Fjeldbrinker, bundløse Myrer og skummende Elve møde her den Rejsende. Paa Vejen til Nordlie er Natteherberget under et Træe. Naar da Storm, Hagel, Regn og Uveir rase, og Taagen — der gjør Compassets Brug nødvendig — er saa tyk, at man neppe kan see Haanden for sig, kan man vel neppe tænke sig nogen værre Landtour end denne. Skjøndt Liehestene vandre frem med største Forsigtighed, er man dog paa denne Reise hvert Øjeblik i Fare for, at styrte med Hesten. 2 Gange er dette hændet mig, og det sidste Stød føler jeg endnu. Over Elvene er ingen Broe, man maa altsaa ride eller rettere standom svømme over dem med Hesten. Ved at passere — efter en regnfuld Nat — den store Luru-Elv, var jeg engang, paa Vejen til Nordlie, i største Livsfare. Den opsvulmede og stridt løbende Elv begyndte at drage Hesten med sig, der endelig, efter megen Basten, udmattet naaede med sin velblødede Rytter, Elvebredden. Efter saadan Færd er man vel oplagt til sine Forretninger!

det besynderlige ved sig, at der fra samme udløb tvende Elve, en i Øst og en i Vest. I stille og klart Veir høres, siger man, ofte i Brandsfjeldet en Brusen, som af Havets Bølger. Jeg maa nu bede om Tilgivelse for denne Udsvævelse, og begive mig til den følgende Paragraph.

§. 51.

Om Syndre og Nordre Lie.

"Aar 1613 blev Kirken i Syndre Lie, Devigen kaldet, opbrændt af Fienden. Aar 1616 opbyggede man den igjen. Aar 1626 omtrent flyttede nogle fattige Mænd fra Snaasen hertill Norfindlide, som nogle 100 Aar har liggedt øde, og efterat nogle faa strax derpaa satte sig ned hos dem have de Aar 1636 forhvervet Landsherren Oluf Paßbjærgs Bevilling *), at bygge et Capel paa deres egen Bekostning, og blev satt paa Skjelbred den yderste Gaard i Bøjgden heel ubelejligen for de andre Sognemænd, der boe alle langt derfra. Og efterdi Capellet mæst af ælde er brøstfældigt, saa det behøvis at byggis af ny, da ere de fattige Mænd begjærende, at de maatte opsætte deres Capel paa en beqvemmelig sted, kaldet Bratlandsounet, liggende snart midt iblant bemælte Fjældbyggere **).

"Norlide har og i gamle dage været beboed, som er at fornemme af mangfoldige Huustomter, og stene. Paa Næsset har jeg seet grunstene till et gammell huus, og er forsagn, at der stod it Capel, hvortil og alting lod sig ansee. Mand fortæller troe-værdelig, at Lapfinnerne, som meest ernære sig ved tamme Rinsdjur, ved deris første ankomst i disse Thrundhjemske Fjælde (tilforne har dog været Finner, hvilke levede af vilt og vejde) udryddede paa en Dag, og ødelagde baade Mand og Qvinde med Børn i Vuggen udi Norlide, men dette mord revancerede en Mand i Sørlide boendis paa Estill, i det han listeligen indbød de ny gjæster till it gjæstebud, og som alle Karlfolch af Lappfinnene vare satte ovenfor Bordet, pærsede en deel Lidemænder Finnerne til Væggen med samme Bord, og andre med lang-skjæftede øxer ødelagde dem. De som overbleve i Fjældene lærte siden, at give Kjøb. Huor længe det Skall være siden saadant passerede, vides ej till visse.

*) Bevillingen findes i det ovenanførte tredie Document.

**) For nærværende er Kapellet i Nordre-Lie i Sandvigen, og kalden med dette Navn.

"Anno 1627 omtrent hug mand it træe af, der mand ryddede paa en platz heder Skjælbred, under hvis rod Kjændelig var en gruve eller ildsted at see. Træet var over 1½ fadm omkring. Men fra den Mand paa Estill i Sorlide, der hevnede sine vænners død, regner man nu for vist den femte leed *) in recta linea descendente."

Disse Efterretninger ere ogsaa fra Hr. Lunds Haand. Jeg har anført dem her med Mandens egne Ord.

13 Capitel.

§. 52.

Exempler paa endeel paa Sneaasen brugelige Ord og Talemaader, nedskrevne i alphabetisk Orden.

A.

Aalla subst. plur. Bølger; bruges ej i Singulari.
Andøve verb. at have det travelt med.

B.

Bedrøvelig adv. bedrøvelig bra ɔ: overmaade vel.
Belun subst. Taalmodighed, Stadighed.
Bauna subst. en Melkebunke.
Ber comp. af bra. Di ber, destobedre.
Bergstøit subst. Bjergugle, en stor Ugle.
Bjor subst. en Bæver.
Blotte verb. at komme ud, at slaae sig igiennem med.
Brurstaaver (plur. Brurstaavran) en Brudgomsmand.
Brye subst. Umage. No maa i fæt Brye paa Dok ɔ: nu maa jeg umage Dem. En Maade at være høflig paa.
Bæres me verb. at blive udsat for, eller at blive befængt med. Først va han sjuk, og sedda bays hu me de ɔ: først var han syg, og siden blev hun angrebet.

*) Hr. Lund har skrevet dette Aar 1689. Tildragelsen maa da være skeet omtrent Aar 1539.

D.

Daova subst. den bagerste Deel paa et Kreatur, Lænd.

Drugom adv. omtrent. De va drugom væl mokje ɔ: det var noget nær vel meget.

Dyrbedag subst. den dyre Bededag ɔ: den almindelige Bededag.

E.

Ek subst. et Spor, Skiek ɔ: Skiespor.

Ekna- eller Egna-ting. Subst. en egen Ting, en Ting man gjør meget af, en Erindringsting (souvenir). De va no væl ingen Egnating ɔ: det var nu vel ingen saa kostelig Ting.

F.

Faa subst. et Hul eller et Vandstade paa Myrer, hvori Linet lægges, for at rødes, som med et Ord kaldes: Linfaa.

Fænte verb. at løbe om efter, at samle sammen. Fænte Forti i qvar en Gal ɔ: at løbe om efter Foder i enhver Gaard.

Fjølde subst. Mængde, deraf adj. fjølg (fiolldi isl.). De e saa me Fjølden ɔ: det er saa med Mængden. E dok fjølg, Ere I mange?

Flaake verb. at løbe sammen, trække over; bruges om et Vand, der begynder at tillægges med Jis. Storvatne begynne aa flaake ɔ: Storvandet begynder at lægge sig.

Fløs subst. den mindste Deel af noget. Int i Fløs ɔ: ikke det mindste.

Fong verb. kunde, maatte. I fong int vaatta da ɔ: jeg kunde ikke vide det.

Folningstap subst. en Hest.

Formær adv. comp. bedre. De e formær ɔ: det er bedre.

Frejst verb. forsøge, gjøre sig Umage for. Me ska frejst ɔ: jeg skal forsøge.

Futtu subst. En Melkestave, en Malkestrippe.

G.

Gaad verb. imp. (præs. bruges ej). I gaad de int ɔ: jeg saae det ikke.

Gaali adj. færdig, istand. No e de gaaligt ɔ: nu er det færdigt.

Gafs verb. imp. (af præs. gifs, som sielden bruges) lade ilde, beklage sig. Han gafs malli ɔ: han jamrede sig meget.

Gjægn subst. bruges om al Slags Kaageredskab, som Gryder, Pander, Kjedler o. s. v. er altsaa et Collectivum. Gjægne e fali dyrt no ɔ: Kaageredskaberne ere meget dyre nu.

Gjæltban subst. en Qvægvogter, saa kaldes den der vogter Qvæget, enten han er gammel eller ung.

Gjærra verb. at gjøre. Gjærra om ein, betyder at rede Sengen for en. Gjærra fra sæ ɔ: at døe.

Gjøn augm. som lægges til adskillige Ord, som gjøngot ɔ: særdeles got. Gjønsnaap ɔ: meget snar.

Gjøsmor (maaske det andensteds brugelige Ljusmor eller Ljøsmor) subst. en Jordemoder.

Glant eller Glanter subst. Spøg, Skjerts. Deraf verb. at glante ɔ: at spøge.

Gnu subst. Susen, Brusen.

Goneten subst. (bruges blot i plur.) Budskab, Hilsen. I gaen Goneten fra Dok ɔ: jeg bragte ham Eders Budskab eller Hilsen.

Gohaaggaa adj. tryg, rolig. Du skaa vær gohaaggaa ɔ: Du skal være tryg.

H.

Haaggaa adj. lysten, begjerlig. I e int haaggaa paa de ɔ: jeg har ingen Lyst dertil.

Hanne subst. et aarsgammelt Kid.

Hanna subst. Haanden, anføres formedelst følgende Udtryk: at takke ti Hanna*) ɔ: at takke i Haanden, vise den højeste Grad af Taknemmelighed.

Hasgo og Hasgot adj. passende. De e hasgot te aa brænd op ɔ: det er passende til at opbrændes.

Hau exclam. Hau ja! Ja vist! Hau Nej! Vist ikke.

Hillefammen exclam. Hillestam! Hilledød! Nu er jeg forfærdet.

Herming subst. Fortælling, Sagn fra Oldtiden.

Herve subst. en Haspe af Lin- eller Uldgarn.

Hittin adj. snar til at lære, til at tage efter. Han e saa hittin ɔ: han har saa got et Hemme.

*) De rette Nordmænd gjøre meget af et Haandtag, som ofte er lige saa sikkert, som Contracter paa stemplet Papir.

Hoplag subst. Samleje; bruges gjerne i en ond Bemærkelse.
Hote verb., at true.
Hove verb. at slutte sig til, begribe, forstaae. I hova de gjck saa te ɔ: jeg begreb, at det vilde gaae saa til.
Huttu subst. en Hestekrybbe.
Hægger subst. Havre.
Hørkje adv. lidet, saa got som intet; de va hørkje ɔ: det var ikke meget.
Høvi adv. tilpas, nærved. De va i høvi ɔ: det var tilpas, det var just saa.

J.

Jensuku subst. Sanct Hans Ugen, Jensukudaen ɔ: Sanct Hans Dagen.
Jøtan eller Gjøtan subst. (bruges kun i Plur.) fede Græsgange.

I.

Ihaaggaa subst. Ilfærdighed, Iver, Flid, Lyst til Arbeide.
Iljitin adv. ilde tilmode.
Inkelas og Inklas adv. nogenledes, paa nogen Maade. De bli no væl inkelas ɔ: der bliver nu vel nogen Raad.

K.

Kaare subst. en Spaan; deraf
Kaartage subst. en Kurv til at samle Spaaner i.
Kangle verb. at rive af med Fingrene. At kangle Laus ɔ: at rive Løv af Træerne eller: at rapa Løv.
Kappe subst. en Kappe, bruges uegentligen i følgende Talemaade: gjør eller gjerra de paa mi Kap eller Kappe ɔ: gjør det paa min Regning, paa mit Ansvar.
Kjon subst. Arbeide, Beskjeftigelse; deraf
Kjonne verb. at stulle med, at være beskjeftiget med.
Kjynninge subst. (bruges meest i Plur.) de smaae Stokke mellem Vinduer, Døre og Hjørner paa et Huus.
Klæjen, Klæggin eller Klængjen adv. hurtig, let (adroit).
Kløk adj. glat, jevn.
Kringlet adj. ujevnet, rundagtigt.
Krøtterberging subst. Underholdning til Kreaturene; bruges og om Græsgange.

Kubraa subst. Opkjøb; bruges om den Sum, den maa betale, der vil tilintetgjøre et sluttet Kjøb.

L.

Lelligt adj. latterligt, løjerligt, moersomt.

Lækkra subst. (bruges kun i Plur.) smaa Børn.

Læs verb. imperat. af laattaa, at lade, give efter. Kjere læs hør ɔ: kjere hør dog, lad dem overtale. En Formel, som bruges, naar man vil bede ret indstændigen om noget.

M.

Maadda particul. imedens.

Malli adv. augm. meget. Malli snog ɔ: meget smuk.

Mejerskaan subst. Korn bestaaende af Byg og Havre, Korn bestemt til Kaagmeel.

Mjøsmind subst. Kjøbskaal, et vist Qvantum Brændevin, der fortæres, naar en Handel er sluttet *).

Motn adj. vel tilmode, lidt beruset, perialsk.

Mund subst. bruges om den Tid, der forløber fra det ene Maaltid til det andet, f. Ex. fra Nonstiden til Aftensmaden; deraf den Talemaade: de kan værra gjort paa en lite Mund ɔ: det kan være bestilt i kort Tid.

Mundnert adv. bequemt, ved Haanden. De e saa mundnert ɔ: det er saa bequemt.

Møkler verb. at have Møje med.

N.

Naakkor pron. Nogen. Plur. Naakkari, Nogle.

Nau adv. nok. De e nau ɔ: det er tilstrækkeligt.

O.

Obelunsam adj. utaalmodig; af Belun, Taalmodighed.

Oft subst. bruges omtrent som Mund ovenfor, dog med den Forskjel, at Oft blot bruges om dem, der vogte Qvæget. Qvælsoft er da i Jætersproget

*) De fleste Kjøb endes her med Perialer. Perialernes Høide retter sig for det meste efter Kjøbenes Vigtighed. Til et Hestekjøb maa der gjerne en stræng Perial. cfr. §. 31.

den Tid, der forløber fra Eftermiddagen, naar Qvæget løses ud, til Aftenstid, naar det igjen drives i Huus.

Overloppe subst. bruges om de Lapper, der blive tilovers af Tøj eller Læder, hvoraf Klæder eller Skoe ere blevne forfærdigede.

P.

Pentin adv. tungt, besværligt.

Q.

Qviile verb., at hvile; deraf den Talemaade om en Kone, der er kommen i Barselseng: hu ha qviilt ɔ: hun har gjort Barsel.

Qvælin adj. kjølen.

R.

Raddinga subst. (bruges for det meste blot i Plurali) Sending; de Foræringer, der sendes til Bryllupper, kaldes især med dette Navn.

Ringvaadda verb. at lægge den nederste Deel af Taget paa et Huus.

S.

Sjaappa verb., at bringe i Orden, sætte i Lave; bruges især om at bringe Gods i en Baad, og er da det samme, som at ladde, indstibe.

Sjers adj. og adv. besynderlig, særdeles; man siger: en sjers Fyr ɔ: en underlig Person, og: de e e sjers Ver no ɔ: det er et synderligt Veir. Sjers got Ver ɔ: særdeles got Vejr.

Sixuku og Sixukuda subst. Marie Besøgelses Uge, og Maria Besøgelses Dag.

Skaadda verb., at see paa, betragte nøje.

Skant subst. et bestemt Dagarbejde. Bruges især om den Deel af en Ager, som en Pige eller Karl bør skjære paa en Dag i Høstens Tid.

Skaak subst. et lavt, aflangt Kar, hvori man især bruger at barbere slagtede Svin.

Snorligt adv. ringe, ubetydeligt.

Spis verb. strutter til. De spis int ɔ: det forslaaer ikke.

Skræl subst. Skraal, Børneskrig; deraf

Skræla verb. at skraale, skrige heftigen.

Sæs verb. bruges som et auxiliare. Han sæs vaattaa de ɔ: han sagde sig, at vide det, eller han lod som han vidste det.

Sølskap subst. Selskab, Følgeskab.

T.

Tapsaae subst. en Roste.

Tage subst. en Kurv, see Kaartage.

Tesvind subst. Tøevind.

Test subst. Begyndelse, Art. Han hi som en Test toa Vassuta ɔ: har som en Art af, eller Begyndelse til Vattersot.

Thjel subst. et Overklæde paa en Sengefæld.

Tjyting subst. en aarsgammel Griis.

To subst. Garn. Linto, Lærredsgarn. Ulto, Uldgarn.

Trøj verb. at fornøje sig, at trives. Hu trøj int der ɔ: hun trives ikke der.

Tætgangen verb. particip, nærgaaende, kommende ofte paa hinanden. Me e saa tætgaangen ɔ: jeg er saa paatrængende eller jeg kommer saa tidt. En Maade at være høflig, eller at gjøre Complimenter paa.

U.

Utsækra subst. (bruges sædvanligst blot i Plur.) Afsides-liggende Steder, især Gaarde, der ligge op mod Fjeldkanterne, og som af den Aarsag ere meest udsatte for Frost, kaldes med dette Navn.

Utaver subst. Vestenvind.

V.

Vejtte verb. at vædde, gjøre et Væddemaal.

Vettau adj. rolig, spag, bruges baade om Mennesker og Dyr. Man siger: Bane e vettaugt ɔ: Barnet er roligt, og Hesten e vettau ɔ: Hesten er spag, lader sig let styre.

Viklin adj. sygelig, svag.

Vil adj. begjerlig. Han e vil ette Pæng ɔ: han er begjerlig efter Penge.

Vindslæk subst. bruges om Regn eller Snee, der falder efter stærk Storm.

Volds adv. særdeles, overmaade. De va volds bra ɔ: det var overmaade got.

Anmærkning. Sproget i Lierne er omtrent det samme, som paa Sneaasen; endeel svenske Ord forekomme især i Syndre-Lie.